

A hegy átka rövidített honlapra

NÉMETH ENDRE

A hegy átka

Tüske Kató balladája

Hazánk Könyvkiadó
2004

© Németh Endre

„Az író azt is megnézi, hová szülessen.”
(Galgóczi Erzsébet)

Nagyszüleim emlékére:

Nagyapám vasárnap délután rágyújtott a tajtékpipára, nagyanyám tett-vett, halkán egy nótát dúdolt. Nem vártak az élettől sok csodát.

Ez a Hegy nem az a hegy. Csak az én képzeletemben létezik. Szereplői sem éltek, bár élhettek volna száz helyen.

A Fekete madár

Dörgős Alfréd feltápáskodott. Tüske Kató, szinte észre se véve a szabadulást, lábaival kétségbeesve csápolt tovább. Sikoltozása beleveszett a kazal árnyékába. Dörgős főntről, feje két méter magasságából visszatekintett a még mindig rúgkapáló nőre és féktelen jókedv kapta el. Ritkás, sárga fogai közül égszakajtó röhögés gurult a szalmából taposott derékaljra, majd onnét tovább hempergőzött a Hegy felé. Nevetése szétáradt az udvarokon. Beszökött a házak nyitott ablakain. Dörömbölt a zárt füleken.

Fejős:

„Kint kódorogtam a kert aljában. Hirtelen a Szultán, a kutyám, felugatott. Mintha sikoltozást is hallottam volna... De az ember füle semmiség az állatokéhoz képest. Furcsa egy kuvaszom volt akkoriban, ha vért szagolt vagy rájött a kankórság, elvásította még a láncot is. Ókor-ókor előtört belőle

valamelyik farkas őse, és üvöltve tegezte a holdat fél éjszakákon át. Nyeltem miatta a környékbeliektől eleget..

Szóval, ott kódorogtam kint az udvaron, békítgettem, csitítgattam a kutyát. Az még nálam is hamarabb felneszelt az esti lármára, de igazán dühössé a röhögéstől vált. Rögtön felismertem, kitől származik a hang, mert ilyen bödületes hahotázása senki másnak nem volt a Hegyen, csak a Dörgős Alfrédnak, akit én magamban csak Hőbörinek hívtam. Az emberek java kint harcolt akkoriban a frontokon. A férfisóhajt, a legénynevetést csak a puskaporszagú, távolról érkező levelek cipelték. Jól tudtam akkor este, nagy ész sem kellett hozzá, hogy a Dörgős Alfréd jókedve szakasztotta meg az esti csendet. Csak a sikoltás zavart. Valóban hallottam? És ha igen, akkor kié lehetett? Végül inkább lesüketeztem magamat.”

***

Kató felült. Szája már összeszorítva, akár a hét kulcsra zárt lakat. Szeme ködben, kövér könnyben. Két keze, mint a motolla. Tépte, szaggatta a ruhájába akaszkodott szalmatörekszálakat.

Dörgős felette terpesztett, épp hogy csak abbahagyta a győzelmi nyerítést. Az arcán Kató körme nyomán négy ágra serkent a vér.

Közvetlen az asztag mellett magasodott egy harmincéves akácfa. Abban a pillanatban, amikor Dörgős bevégezte az erőszakot, a fa egyik ága tőből lehasadt.

Hogy miért éppen akkor vált le az ág, mikor a szél se nyomta, fejsze se bántotta? Ez bizony örökre válasz nélkül marad.

Többet tudhatnánk, ha bizonyítaná valaki, hogy szakadt meg már a fájdalomtól kapanyél. Ha valaki elmagyarázná, hogy a háborúban miképpen ömölhet mindkét fél igazságáért a vér.

Kató keze járt, mint a motolla.

Dörgős még mindig ott állt szétvetett lábbal, s utálkozva mondta:

A karmolásért majd máskor számolunk. Leszoktatlak róla, hogy ilyen vadmacska légy. Siess, kapd össze magad, és fejd meg a tehenet! A feleségem maródi, már reggel is alig húzta magát. Nem való már annak a vénasszonynak a gyerekszülés.

Kató meglendítette felfele a térdét, de az alig ért fel Dörgős golyóihoz. A behemót félrelépett, letörölte kézfejevel köröm szántotta arcát, s búcsúzóul röhögött még egy hatalmasat.

A fekete asztag mögül kibukott a holdvilág. Távolabb egy kutya acsarkodott. S a harmincéves akácfa megfogyatkozott egy nagy ággal.

Háborúban voltak a legjobb emberek.

Fiú:

„Azt meséltétek, akkor kezdődött a Hegyen minden baj, amikor Dörgős megerőszakolta a Katót.”

Fejős:

„Akarva-akaratlan meghallottam a Hőbőri hahotáját. Ismertem már, olyankor röhögött így, nagy hangon, hogy az egész Hegyet megrémíssze, amikor valakivel, valamivel csúfságot művelhetett. Ha puszta kézzel térdre kényszerítette a bikaborjút, ha összetört egy komódot, ha meglegyintett egy nálánál öregebb, gyengébb férfit, ha részegen a lovait vágára csépelte vagy ha belecsíphetett valamelyik menyecske domború fenekébe.

Dörgöstől rettegetek az emberek. Hatalmasra, két méter körülire nőtt, három embernek is nagy erővel, az egész Hegynek sok féktelenséggel. Én csak Hőbörinek neveztem. Még a háborút is megúsza, mert harmincötben, amikor tuskébe lépett, elmérgedt a lábfeje. Az elejét le kellett vágni. Míg más ember ilyen nagy baj után meghúzta volna magát, ő rá se hederített. Ördöge lett a Hegynek. Egyszer, mivel legénymódra, kopogósan táncolni nem tudott már, a bál után megleste és agyonszorongatta a Koldárék Mariskáját. Szegény leány úgy megrémült, hogy belészállt a hideglelés... A két Koldár fiú: a János és az Ignác, három unokatestvérrel nekilódult a Hegynek. Elkapták a Dörgöst, és egyik Koldár a combjába, a másik a hátába vágta a bicskát. Megint mázlija volt, mert a lapockájában elakadt a penge. A csendőrök miatt orvoshoz sem ment, a felesége meg az anyósa kötözte be. Igaz, úgy hírlett, Hőbörinek jó másfél liter vére bánta a szoros ölekezést. De akkor is csak nyérített, éppúgy, éppolyan hangon, mint azon az estén, amikor én meghallottam a nevetését. Egy pillanatra eltűnődtem: ki lehet az a szegény szerencsétlen, aki a Hőbőri útjába került? Csak magányos, egyedül élő nők, gyenge férfiak lakták a Hegyet. Átvillant rajtam, csak nem a Katinka került bajba? A kutyám már marcangolta a láncot. Éles fogai koptatták a vasat, a nagy ráncigálástól elvékonyultak a szemek. Na – gondoltam én – minek szenvedjen ez az állat, miért nyúzódjon a bilincs. Leoldoztam a cövekről a karikát. Kinyitottam a kertajtót...”

...

...

Morgás, nyüszítés hallatszott a szerű vége felől. Dörgösben egyszerre feltámadt a sietség. Ép és csonka lábát gyorsan váltogatva átlendítette magát Zsöndöcsék alacsony kerítésén. Ott a baromfióiban valami puhára huppant. Rá se hederített, csörtetett tovább. A kutya már a sövényt szaggatta, miután nem talált rajta lyukat, előre került, a kiskapu felé, pár pillanatnyi előnyt hagyván a menekülőnek.

Tüske Kató elszakadt szoknyáját összefogta. Lába szárán végigfolyt a mocsok. Testéből jött a fájdalom, neki mégis a lelke sajgott nagyon.

Zsöndöcsné:

*„Átfutottam a Pál testvéréhez, a sógorasszonyomhoz. Kérdeztem tőle:
»Hallottad ezt a ramazurit? Mit művelhet ott a Dörgös meg a Tüske Kató?«*

...

...

Kató:

„A Dörgős elszelelt, de én mozdulni sem tudtam jó ideig. Törölgettem a mocskát, amit rajtam hagyott.

A szégyentől, a haragtól elborult az agyam, összekeveredett bennem a világ.”

***

Lassan, mint az újbor, tisztulni kezdett Kató aléltsága. Törektépő kezei megpihentek. A bugyogót, amely legjobban belekeveredett az alomba, levetette, s betúrta a kazal alá. Aztán csak ült, kábán. Melleihez beszökött az esti szellő.

A Dörgőssel vívott csatában Kató sikoltott, rúgott, karmolt és harapott, közben a ruhájáról két gomb lepattant valahová a szalma közé. Füles gombok voltak, hátukon valami madárral, galambbal vagy sassal. Kató sose figyelte meg különösebben, hogy milyennel. Csak azt tudta, hogy olyan gombot aligha lel a konyhaasztal fiókjában.

Keresgélni kezdte a gombokat. Kutatta körben őket. Szalma fölött, pelyva alatt. Nem lelte csak az egyiket. Markába szorította: maradj itt, madár! Aztán Zsöndöcs Pálra gondolt. A Palira, akivel a gondtalanság, a boldogság esztendeiben párszor örömmel hempergetődött meg a kazal aljában. De a törek akkor sose szúrta, a kalász sem marta. Csak Zsöndöcs Pál döfött kést a szívébe, mert nagy hirtelen a Dombfaluból akasztott magának feleséget, egy szentfazekat, egy házi rokkát, babonafánit, aki minden évben kimeszelte a szobában, a kamrában, sőt még az istállóban is a sarkokat, de csak a sarkokat, hogy ördöge ne legyen.

A gombot simította: ne hagyj itt, madár!

...

...

Dörgős gyorsan csapkodta ép és csonka lábát. Emberektől nem félt, de az állatoktól kissé tartott, főként mióta egyik lova úgy megrúgta, hogy három bordája megrepedt. A Zsöndöcsék kerítéséről leszakított egy lécet, ha minden kötél szakad, kiállhasson a kutyával. A saját házáig már nem jutott el, ám még éppen elérte lhászék portáját. Ott, a kertajtó mellett állt a deszkából ácsolt árnyékszék, oda vette be magát, és csakhamar hallotta, hogy üldözője a rozoga vécéajtót rágja. Tíz perc sem telt bele, s már akkora volt a rés, hogy az állat feje befért rajta. Dörgős mérgelődött, mert a karót kint ledobta, így aztán az ép lábával rugdosott a morgó, vicsorgó kutya felé. Párszor jól orrba is találta. Egyszer csak a kutya eltátotta a száját, és hatalmas fogait rácsattantotta az ellenséges lábfejre. Dörgős megugrott, s mivel a vécét nem az ő méretéhez szabták, fejét beleverte az alacsony mennyezetbe. Forgott vele a világ. Még jó, hogy a lába kiszabadult az élő harapófogóból. Gyorsan lekuporodott az ülőkére, s megmárt öregujját szorongatta, babusgatta, hogy elálljon a vérzés.

A kutya meg mintha megelégedett volna az egyszeri harapással, elnyúlt a nyílás előtt, s csak vinnyogása jelezte jó ideig: nem kötött békét. Éjfél is elmúlt, mire úgy megülepedett a csönd, hogy Dörgös előmerészkedett. Azonnal az elhányt lécet kereste. Majd felfegyverkezvén, vérmaszatos, sajjó lábbal elindult hazafelé.

***

Fejős:

„Akkor este az asszonyok kint koslattak a temetőben. Úgy sorjáztak el sötétben a házam előtt, mint kányák a friss barázdában. Sejtettem, hogy valami babonaság mozgatja őket. A háború előhozta bennük az összes ördögöt. Boszorkányt láttak a beteg tehénben, lidércet a lámpafényben.”

Tanító:

„Furcsa betegség, kérem, a háborúzás. Először az életerőseket, a fiatalokat, az erőtlő duzzadókat ragadja el, aztán az idősebbeket: a megfáradt férfiakat, majd a semmit sem értő suttyógyerekeket. Kezdetben sokan veszélytelen nyavalyának nézik a háborút, olyannak, mint a vöröst vagy a kanyarót. Apró kis járványnak, kéremszépen, melyet ki lehet feküdni, amely megyényi területekkel s pár emberélettel kikúrálható. Először csak dísze, egyenruhája van a háborúnak. Aztán jelszavai. Távoli üzenetei. Majd kiürül a falu, elfogynak a legények, megszeppennek az asszonyok, búskomorrá válnak az öregek. Az első halottat még mindenki megsiratja. A környékeliek összesereglenek, elzarándokolnak részvétet nyilvánítani az özvegynek, az anyának. Aztán jön a második, a harmadik halálhír, s hamarosan a tizedik. Feketébe öltözik a falu. És már mindenki csupán az övéit félti, a máséban is a sajátját siratja...

Kint a frontokon a háború nyíltan szembeszáll az emberekkel, elharsogja vezényszavait, előkapja puskáit, kivonja szuronyait, csatába állítja ágyúit, felröppenti repülőit. S öldököl, ezzel dühöt, bosszút teremt, amely újból gyilkol. A hátországbán, a falvakban, az ilyen helyeken, mint a Hegy, a háború alattomban támad. Lassan-lassan felszabdálja, összegubancolja az idegeket. Ha egy nagyobb galamb száll el a falu felett, az emberek már légiriadót kiáltanak. Ha egy ág eltörik: közeli ágyúzásról beszélnek. S ha egy könnycsepp kibuggyan, akkor követi azt ezer, tízezer, mígnem már könnyekkel telnek a szurdokok, a sóhajtasoktól görnyednek az erdők.

***

Dörgös nagy nehezen hazabicegett.

Siess, asszony, kösd be a lábam! – ordította már a kiskonyhaajtóból.

Válaszul nem nyikordult az ágy.

A kurva életbe! Hát hiába pofázok én! – tajtékzott a férfi és csonka, bőrzoknis lábával belerúgott a kisszoba ajtajába.

Nyögés hallatszott bentről. Majd nem sokkal utána Dörgösné hangja is követte gyötredelmesen, szidalmasan:

Gyere csak te rohadt, te szemét! Megdögölhet tőled az ember! Hol a francban kujtorogtál már megint?

Dörgösben izzott a vágy, hogy fájós láb ide, fájós láb oda, megtapossa, móresre tanítsa asszonyát. De a szobába nyitva visszahőkölt, a mécs pislákoló fényénél is látta, hogy a felesége véres lepedőn fekszik, s onnét kiabál:

Hol kujtorogtál, te átokfajzat? Nekem kellett a ganét kihordanom. Elment alólam a gyerek. Majdnem megdögöltem, elvetéltem, te bicebóca rothadék!

Dörgös megereszkedett egy kicsit a küszöbnél, lassan eljutott a tompa agyához a szavak értelme, de már le is torkollta a nejét:

Ha elment a gyerek, hát elment. Legalább amikor hazajön a katonaságtól a nagy fiad, nem látja, hogy az anyja negyvenöt éves fejjel pulyát ringat az udvaron. Így volt ez megírva!

...

...

Tüske Katónak a tükör nem volt a kedvese. Csak arra használta a vakrozsdát hányó darabot, hogy vasárnaponként, mielőtt a misére indult, a haját megigazítsa, arcát ájtatosra komorítsa.

Ám miután Dörgös Alfréd megbecstelenítette, sokszor ácsorgott a tükör előtt alsószoknyában vagy anélkül.

Hasa apró dombját leste. Azt figyelte, mikor kezd dagadni, püffedni. Azt vizslatta, hol púposodik, merre domborodik. Azt fürkészte, tükrét vallatva, látszik-e már benne a gyerek.

Zsöndöcsné:

„Ez a Tüske Kató tizenhárom vagy tizennégy éves volt, amikor teljesen elárvult. Az anyja jóval előbb, a második gyermekszülésben meghalt. Az apja meg lassan poharanként elitta az egészségét, mígnem aztán szétpattant a mája. S hogy a leánygyerek mégse kerüljön mindenki prédájának, magukhoz vették az uram, a Zsöndöcs Pál szülei, ugyanis a Pálom apja és a Tüske Kató anyja első unokatestvérségben álltak. Jó sora volt, az anyósom még kötényt is hímzett neki. De nem becsülte meg magát. Hajtotta a vére. Állandóan a Pál nyakában csüngött. Tizenhat-tizenhét éves korában, akkor már udvarolt nekem a Pál, hirtelen visszaköltözött az apja házába. Rendes munkája nemigen akadt. Napszámba járt a Dörgösékhez, és gyümölcsöt hordott a városba, a piacra. Azokban az időkben ebből nehéz volt megélni. Ez a Kató meg még új ruhát is vett magának. Gyanítottam, hogy valamelyik férfi tolja a kocsija farát. Szegény uram váltig állította, hogy ez nem igaz, de én tudom, a saját, két keze erejéből nem vitte volna ennyire. Negyvenegyben nádat rakatott a házra, méghozzá újat, tóról aratottat. Míg az uram ki nem ment a frontra, addig a rokonság ürügyén gyakran átjött hozzánk ez a Tüske Kató.

Meregette a szemét az én Pálomra. Később igen megharagudtam rá és kiadtam az útját. Az történt ugyanis, hogy amikor az uram megkapta a SAS-behívót, hát persze, hogy bánatosak voltunk mindahányan. Azt se tudtuk, mire fordul a sorsunk. Itt maradtam én, a két neveletlen gyerek, és ráadásul még nyűgként az öreg, mármint az apósom. Elkámpicsorodtam én is, amikor meghozták a parancsot. De a Tüske Kató, mihelyst hírért vette a dolognak, beleborult az uram nyakába, és akkora bőgést rendezett, mintha nem is az én férjemet, hanem az övét vinnék a frontra. Éppen átugrott hozzánk a szomszédasszonyom, az is csak nézte elkerekedett szemekkel, és kérdezte tőlem: »Mi van, elment ennek a Katónak az esze?«

Akkor, ott az uram előtt nem akartam összeteremteni, viszont másnap, miután elmentek a bevonulók, megemlítettem neki: »Kató, nem tartok igényt a rokonságodra, jobb, ha elkerülsz a házunk táját.«

Nekem lett igazam. Már akkor megláttam benne a boszorkányt, amikor a többiek még sajnálgatták a Dörgős erőszakossága miatt.”

Fejős:

„A Tüske Katót én ismerem a legjobban. Pár év kivételével a mellettünk álló házban élt. Azt meg nem kell mondani, hogy a szomszédok belelátanak egymás tányérjába. Még be sem töltötte a tizennegyedik esztendejét az a szegény Katinka, amikor árva maradt. Jó egy hónapig is tengett-lengett, főzte, ami a kamrában volt, mígnem az emberek megsajnálták, és elkezdtek sugdolózni: mégiscsak szegény, hogy a Zsöndöcsék, akik közeli rokonaik, nem törődnek vele. Lett is foganatja a morgásnak, mert az öreg Zsöndöcsné, aki tizenöt évvel fiatalabb volt Pál bátyámnál, odafogadta hozzájuk a Katinkát. Dolgozott is nekik eleget, akár én az apósoméknak. Azután vagy megunta vagy valami más kalamajka támadt, nem tudom. Egyszer csak a Katinka visszaköltözött ide, a szomszédba. Mondogatták akkoriban, hogy ez a lány összemelegedett az unokatestvérével, a Zsöndöcs Palival. Nem láttam, nem hiszem. Igaz, a Katinka akkor pakolta össze a betyárbútort, amikor a Pali bejelentette, hogy Dombfaluból hoz magának feleséget, de szerintem csak azért jött el, mert tudta, nem férnek meg már ott annyian. Hazajött, és élte a maga magányos életét. Néha, mise után mellésorolt egy-egy legény vagy szabadságos katona. Egykettőre lerázta őket. El is terjedt róla, hogy válogatós, felvág a nincsre.”

***

A kicsiny térdeplőre egyszerre ketten fértek. A pap a kezükbe adta az aranyozott tálcát, amit állandóan magával cipelt, s elmondva a szokásos fohászt, az áldozó reszkető nyelvére helyezte az ostyát.

Vagy tizen-tizenketten vártak a sorukra.

Kató hirtelen azt vette észre, hogy Dörgős Alfréd ott görnyed mellette.

A plébános Dörgös Alfréd kezébe helyezte a tálcát. A böhöm nagy férfi térdepeltében is magasabbnak tűnt a vézna esperesnél. Eltátotta a száját, s kidugta rovátkás nyelvét.

Az esperes keresztet rajzolt az ostyával, s tette volna a megszokott helyre, de abban a pillanatban Tüske Kató ellökte a kezét.

Ne! – kiáltotta jó hangosan. – Ennek nem jár az Isten teste.

– De gyermekem! – mordult rá békítőleg a tisztelendő.

– Nem jár neki – emelte még feljebb a hangját Kató. – Hisz, elmondtam magának a gyónáskor. Letepert engem ez a szemét, gyereket csinált a hasamba.

Dörgös Alfréd ott várakozott tátott szájjal. Eltelt pár pillanat, mire felfogta a szavak értelmét. Böszült tekintettel nézett a mellette lévő nőre.

– Hagyd! Hadd végezze a dolgát a plébános úr! Hagyd, mert megbánod! – hörögte. Újból behunyta a szemét, s kidugta a nyelvét. Az esperes tétova mozdulatot tett az ostyával.

Kató most már felpattant, és úgy kiáltotta:

– Ne! Megmondtam, ez az ember nem áldozhat, biztosan nem gyónta meg, hogy itt van a hasamban a gyereke. – A padokban ülők felé fordult és hímzett kötényét félrehúzta. – Nézzétek!

Nemigen látszott más csak a ruha apró virágai.

– Biztos a bolha csípett meg, azt mutogatod – zúdul fel Dörgös és ő is felállt.

– El se férne benned egy gyerek.

– Csend legyen, felebarátaim! – sivitotta az esperes. – Térdepeljetek vissza!

...

...

A csengő ismét megszólalt, s hangja, mint riadt madár, ide-oda verdesett a szűk kápolnában.

Tüske Kató kivágta az ajtót. Előrement a széksorok között, az oltárhoz. Kezét összekulcsolta. Térdre omlott.

Hangosan, hogy mindenki hallja, elharsogta a könnyörgését:

– Add Uram, hogy Dörgös Alfréd gyomrában forduljon meg az ostya! Hasa nőjön az enyémmel együtt, s amikor eljön az órád, ő adja ki a lelkét! Add Teremtőm, hogy a halálos ágyán tőlem kérjen egy pohár vizet! Add Uram, hogy a hasamban mocorgó gyerek holtan jöjjön a világra! És add Uram, hogy verje átok ezt a magát süketnek tettető Hegyet! Ürüljenek ki a házak, vándoroljanak el, pusztuljanak el lakói!

Majd megfordult és azt kiáltotta:

– Átok legyen rajtatok, átok legyen a Hegyen. Átok, háromszoros!

...

...

Zsöndöcsné:

„A Tüske Kató ott, azon a szent helyen, ott a háromszárnyas oltárkép előtt megátkozott mindannyiunkat. Csodálom, nagyon csodálom, hogy nem omlott rá a kápolna, és nem zúzta össze egy ilyen hatalmas istenkáromlás hallatán. Persze a véres tojás már előre megmutatta, hogy nagy baj készül a Hegyen. Én, kint a temetőben megtettem minden tőlem telhetőt. Csak éppen arra nem gondoltam: a gonoszúzás erejét elviheti, hogy egy férfi is volt köztünk. Ha akkor nem tolakszik oda a Fekete Marci, sose fogott volna rajtunk a Tüske Kató átka. Soha! A templomból hazamenve lefele állítottam a seprőt a konyhaajtóban. Engem, csak engem egymagamban meg is óvott a gonosz ellen. Másokat már nem tudtam megvédeni.

***

Dörgősnél izzott a levegő, sisteregtek a szavak.

– Most legalább kiderült, hol evett a kórság azon az estén – szájalt Dörgősné.

– Akár ki is viheted az ágyadat az istállóba. Ezután nem lábtól, hanem mellettem fog aludni a gyerek.

– Bolond az a nő! – dohogott a csizmáját húzva Dörgős. – Ott voltál, láthattad, megáldoztatott a pap.

– Mit tud az esperes a te gonoszságaidból, a te rohadt természetedből? De a Tüske Kató átka fog rajtad, meglásd! Keresztbefordul benned az ostya. Lám, máris öklendezel.

– Öklendezik ám a rosseb – zúgólógott Dörgős. Csak megszívtam az orrom és lefutott a torkomra a takony.

– Fölfordulsz majd, te rohadt! – csörfölt tovább az asszony, s közben összeszedegette az ura által eldobált kapcákat. – Meglátod, kilenc hónap se telik bele és lábbal előre visznek ki az ajtón.

– Most már aztán csönd legyen! – üvöltötte a férfi. És hogy nyomatékot adjon a szavainak, a csizmáját hozzávágta a vizesvödörhöz.

Felborult az ampa. Merő latyakká vált a konyha földje.

Bekoszolódott a Dörgős Alfréd csizmája, megtépázódott becsülete.

...

...

Kató éppen darakását főzött. Szétvetett lábakkal guggolt a tűzhely előtt, tömte beléje a kukoricatuskót és az apró ágakat. Fönt, a másik karikán mosnivaló víz zubogott.

Meg sem hallotta, hogy valaki rányitotta az ajtót. Csak akkor neszelt fel, amikor Dörgős már a torkát köszörülte.

– Hoztam egy kis ennivalót! – közölte nagy hangon a férfi, és az egyik szálat lerakta az asztalra.

– Tűnj el a házamból, Dörgős Alfréd, míg szépen mondom a neved! – fordult feléje dühösen Tüske Kató.

– Ugyan, csendesedj már! Hiszen nem voltál te szűz, csak tőlem.

Kató megemelintette a forró víz felett a fedőt.

– Vigyázz, mert most nem a szérún vagyunk! Ez az én házam, s jól tudom, hol találom az öregkést!

– Nem akarok én tetőled semmit – visszakozott a hivatlan vendég. – Csak arra volnék kíváncsi, igazat kiabáltál-e. Valóban gyereket fogtál?

– Azt. És ha világra jön, odateszem a küszöbödre. Rúgd el, hogyha mered!

– Ennyi idő alatt még nem tudhatod..., meg se látszik rajtad a másállapot.

– Pedig domborodok. Itt lapul bennem a fattyú, csak fulladna meg a saját vizében!

– Biztos pattanás nőtt a hasadon. Gyere, majd megnézem! – nyújtotta két, hatalmas karját a behemót.

– Meg ám, az anyád keservét – fordult szembe vele Tüske Kató. – Majd mindjárt adok én neked – perdült vissza a tűzhely felé. Erre már Dörgös is az ajtókilincset kereste. Kató lekapta a zubogó vizet, és a kifele iszkoló ember hátára zúdította.

Dörgös akkorát ordított, hogy a vaddisznók ijedtükben otthagyták az erdőben a makkot.

A galambok felreppentek.

Az öreg szilfa kétrét hajlott.

Elkotródott, menekült a hatalmas férfi. S közben tépte magáról a forróra ázott ruhát.

Fejős:

„Félálomból vert fel a nagy ordítás. Ihászné is kitárta a konyhaajtót, onnét kémlelte a sötétséget. Dörgös a kertek aljában vágthatott hazafelé, még jó darabig óbégatott, jajgatott, aztán elhalkult a hangja. Fontolgattam, utána ereszem-e a kutyát, mert az ugyancsak lekíváncozott a láncról. De gondoltam: ha a Hőbőri ilyen világraszólót üvöltött, akkor meglehet a maga baja.”

...

...

Tüske Kató már kora reggel az erdőt bújta. Gombát szedett, pereszkét, lila, megtöppedt erdei szedret, mely olyanra színezte a szája szélét, mint a légszomj a szívbetegeket.

A bokrok tartóztatták, magukhoz ölelték, szoknyáját megcibálták. De ment, mert tudta, hogy érleli már gyümölcsseit az öreg erdész egyik fája. A körte jóízű, leveses, s három-négy szemmel egész napra eltelik a gyomor. Fészkeikben egymással feleseltek a csókák. A tölgyágon erejét próbálgatta egy szarvasbogár. A kunyhó ajtaja leszakadt, belseje sötét lyukként kínálta magát. Kató már egész közel járt, indult volna a körtefa felé, amikor meglátta, hogy a rönkfalhoz támasztott puszkacsövön villan meg árulkodóan a napsugár. Első gondolat: a menekülés volt.

Második: a riadalom. Ha észrevettek, mi lesz velem?

Harmadik... nem volt harmadik.

Kató meglapult. Sokáig várt.

Fészkeik felett kavarogtak már a csókák. A tölgy alatt az avar alá bújt a szarvasbogár. Az öreg erdész régi kunyhóját körbeszőtte a délutáni csend. A puska csövéből is tovacsusszant a napsugár.

Kató halkán, hogy zajt ne üssön, az első körtefáig merészkedett, megrázta az alsó ágat. Felkapta az egyik szép, érett gyümölcsöt és falni kezdte. Azután a másodikat, a harmadikat.

Éhsége múltán kedvesebbnek tűnt a világ. Bátrabb lett ő maga. Felállt, a kunyhóhoz oldalazott. Nem is egy, hanem kettő volt az a puskacső.

Megsimította őket.

Mindkettő tüzes volt, talán a délutáni nap hevétől, talán a sok kilőtt golyótól.

Tüske Kató halálra vált, elkapta a kezét.

Erre mintha valaki sóhajtott volna a kunyhóban egy nagyot. Mintha azt nyögte volna: „Jaj, de fáj.”

Kató, mit sem törődve a lába nyomán támadt recsegéssel, menekülni kezdett, le, le, lefele az oromról.

Tarka szoknyája egy csipkebokorba akadt. Kiszakadt. Talpa csúszott, vére serkent. Oldala szúrt. De csak loholt, de csak szaladt, megint szaladt és újból rohant.

...

...

Tanító:

„Ki tudná, kéremszépen, pontosan megmondani, hogy a Dörgös Alfréd jó ember vagy gonosz? A mérték percről percre, napról napra változik. Hitler jó volt? És Sztálin a gonosz? Netán Hitler volt a gonosz és Sztálin a jó. Esetleg mind a kettő jó volt vagy inkább mindkettő gonosz?

Az a férfi, aki tegnap bárányokat őrzött, ma meg a háborúban géppuskával aratja az embereket, rossz lélek vagy jó hazafi? Az őrmester, aki a Donig dallal menetelt, és visszafelé az elsők közt inalt, megijedt csupán vagy gyáva nyúl volt mindig is? Akkoriban sűrűn változott a világban: mi a jó és mi a rossz. Veszélybe került a tízparancsolat. Csak a Hegy dermedt meg, kérem, az időben. Mintha egy állandósult szelete lenne a széles múltnak, a keskeny jövőnek.

Mihelyt lábadozni kezdtem, napjában kétszer végigandalogtam a Hegyen. Négyszázhuszonhét méter volt az utca hossza. Rövidebb, mint egy kiáltás, hisz az Alfréd szentségelését a lovakkal bent az erdőben is jól lehetett hallani. Az 1800-as évek közepén még három utcából állt a Hegy és négyszáznál több lakója volt. Aztán jött a filoxéra, az első világháború, a gazdasági válság, a második háború és ezek mind apasztották, sorvasztották a Hegyet. A filoxéra elvitte a szőlőt, pedig közel ezer évig abból éltek az itteni emberek. Termett fürjmon, juhfark, rőcseiből jófajta vörös. A régi uradalmi, papi

szőlőbirtokok helye most üresen áll. Úgy hívják az itt élők, Parragok. Van a hegyieknek egy saját Szőlőse is. Még a török idők után kaptak egy darab erdőt irtásföldnek a megmaradtak, az itt élők ősei, amit elosztottak. Mindenkinek egyformán kilenc sor jutott, amely a helyi hegytörvény szerint mindig csak egy gyerekre szállt. A filoxéra néhány tucat tőke kivételével ezt a táblát sem kímélte meg. Ültettek a helyére direkt termőket, noát, otellót, de azok vad bora az esperes szerint, csak öl, butít, lőrének is gyalázatos. Nyomába se léphet a régi jó nedűnek, a hegyi vörösnek.”

Fiú:

„Mindig azt mondtátok, valamikor a Hegyen éltek a java emberek.”

Tanító:

„Királyi szőlőművesek voltak a hegyiek ősei. Generációk váltották egymást, egyik a másiktól tanulta a szőlészkedést, a borászkodást. Sokkal többet tudtak, mint a jobbágyok, parasztok, a béresek. Még az urasági intéző, az erdész is megsüvegelte az itteni vincelléreket. Idekerülésem után nem sokkal halt meg Iház Kálmán bátyám, akit egyszer még Bécs mellé is elvittek bort gyógyítani. Aztán jöttek a háborúk. Az első világháborúnak nyolc halálos áldozata volt a Hegyről. Igaz, akkor még éltek itt százhetvenen. A hazatérők között volt a Szüle Géza bácsi. Ő mesélt gyakran kartácstűzről, ágyúszóról, Isonzóról, Doberdóról. Aligha értettem addig, míg magam is nem nyeltem puskaport. Most már tudom, akkor is hullottak az emberek. Akkor is kiömlött, elfolyt sok jó magyar vér. És ez még nem lett elég. A Trianonban megcsonkították, szétszabdalták, felosztották az országunkat. Ki akarták irtani a magyart. Románt, tótot, horvátot akartak faragni belőle, de még németet is inkább, csak ne legyen magyar. Nem sikerült nekik. Sajnos nekünk se a visszacsatolás. A világválság idején több mint egy tucat férfi és három teljes család vándorolt ki Amerikába. Vissza öten, ha jöttek talán.

...

„A második világháború vége felé több mint százhuszan éltek itt. Én 1937-ben kerültem ide, 29 évesen. Előtte Vasban szolgáltam, ugyancsak, mint kántortanító. Elüldözött egy reménytelen szerelem. Az asszony vénuszi volt, de férjezett. Nem engedhettem, hogy házasságtörésbe keveredjen. Erről nem beszélek többet, ennyi elég legyen. Szerencsére éppen akkor kerestek tanítót itt a Hegyen. Az esperes, aki akkor még csak plébános volt, az egyházközséggel szót érve, felfogadott. Végleg itt ragadtam. A házak száma, mióta én figyelem ezt a világot, nem nagyon tágított a tizennyolctól, és ide sorolták még a Parragokat a most már csak három házzal, valamint az urasági cselédanyagát, de ott már senki nem lakott.

Rögtön az első házban, az erdőszélen, a Tüske Kata lakott. Kóróból állogatott kerítését sokszor ritkára legelték a tehének, a kecskék. A kéményen egy kesze-kusza fészek állt üresen, hiába várta madarát. Egy eltévelyedett gólya

rakhatta régen, talán az életével fizetett azért, hogy megtanulja: ezen a vidéken nem terem béka, csak az igen esős éveken. Az apja halála után, a ház sokáig nem volt a Kata nevéen. Senki sem törődött vele, hisz az idevalósiak jól tudták, az övé.

A második ház, a két szobájával, a két ablakával tágas egy embernek. A messziről jött Fejős mégis magányosan lakta. Egyedül, hacsak a kutyáit nem számítjuk, kérem, vele közös háztartásban élő, külön személynek. Mert kutyája mindig volt, nem kettő, nem is fél tucat. Csak egy. De az a Fejősnek annyit jelentett, mint másnak a gyermeke. Beszélt hozzá, okígtatta, kezéhez szoktatta. Amikor valamelyik házörző megöregedett, kilehelte a páráját, a Fejős felkerekedett, sokszor napokra, hetekre eltűnt. S miután előkerült, a nyomában mindig ott sétált egy mély hangú, fehér kuvasz, egy lomha komondor vagy egy farkaskölyök.

Az itteniek nem tartották maguk közül valónak a Fejőst, aki az apósáról maradt kevéske földjét lassanként eladogatta, és az uradalomban lett tehenes. De ha nyűg volt az ellés körül, ha felfújódott az állat vagy a birka bűdössántaságot kapott, akkor a hegyi jó parasztok is a Fejőst hívták segíteni. Tudott malacot herélni, borjút választani. Kirítt a többiek közül azzal is, hogy pocakot eresztett, ingei megfeszültek, szétnyíltak a hasán, feltárva feketéllő köldökét. Pedig a Fejős is kiérdemelte a tiszteletet. Nem hagyta, hagyja, hogy felfalja a Hegy. Kívülről nézte, nézi gondjainkat, megmosolyogja szokásainkat, észreveszi a hibáinkat. És bár az egész Hegy azt hitte, hogy ők rekesztették ki maguk közül, én egyre inkább azt gondolom, hogy ő nem keveredett közénk, közénk...

A harmadik ház, kérem, a Zombori Istók bérlete volt...

A negyedik ház a Tóth Jánoséké volt. A férfi, tán mondanom se kellene, a fronton háborúzott, itthon az asszony és a két kamaszodó fia. Tóthné szelíd, csendes asszonynak számított, sose bújta a szomszédokat, nem járt fosztásba, többnyire vízért is valamelyik gyereket küldte a kútra. Magának valónak mondták a többiek...

Az ötödik ház a Dörgös Alfréd tulajdona. Az övé volt a Zombori-féle porta is, örökségként rámaradt. Dörgös nagyapja híres vincellérnek számított, az apja már inkább módos parasztnak, azért a szőlő és a bor titkából az Alfrédbe is csepegett át még tudomány. A háború idején, mivel a legény fiuk, az Árpád a frontot járta, szinte csendesnek tetszett a Dörgösök tanyája. Az a kis perlekedés, amit a férj és a feleség naponta csapott, semminek tűnt azokhoz a viharokhoz, melyek akkor dúltak a házban, amikor még az Árpád és a két húga is otthon lakott...

A hatodik házban az lhász Mátyásné nyűglődött a gyerekeivel. A háború alatt többnyire csak úgy becézték őt, hogy a Zsöndöcsné szomszédasszonya. A férfiak mindkét házból kint a fronton. S ez a két nőszemély, kéremszépen, úgy összeemelegedett a férjek féltésében, a butaságban, a holtak temetésében, az élők pocskondiázásában, mintha egy burokban születtek volna. Úgy hírlík,

amikor már bombázások, ágyúzások voltak és nyáron, égzengéskor egy ágyban is háltak...

Igen, a hetedik házban Zsöndöcs Pálék laktak. A férfi, akár a többiek, kint a fronton. S otthon az asszony valamint a két gyerek: a nagyobbik a Palika, a kisebbik a Vendel. No és az öreg, hogy ki ne felejtsem idős Zsöndöcs Pált, aki legrégebbi hajtása volt a Hegynek. Kicsit kirekesztették maguk közül a hegyiek, mert a Zsöndöcs, akinek a fejét az első világháború utáni orosz fogságban teletömték a kommunizmus meséjével, 1919-ben kihordatta az uraság borát a pincéből, lehetett úgy száz akó, és kiöntette. Állítólag a Horgason a kerékvágásban, folyóként ömlött a bor. Vödörrel merték páran a részeges falusiak közül. A Zsöndöcsöt később elvitték, és jól elverték a csendőrök, de utána is megmaradt kommunistának. Nem tudom, a hallgatás jelent-e egyben valamiféle bölcsességet is. Ha igen, úgy az öreg a nagyeszűek közé tartozott. Hetvenhat éves koráig még el-elbeszélgetett az emberekkel. Akkor egyszerre elkezdte spórolni a szót, a mozdulatot. Ült kint az utcai lócán vagy a tornác alatt, ha valaki ráemelte a kalapját, ő a keze apró legyintésével köszönt. Sokszor feje alig észrevehető rezdülésével tudatta a legszükségesebb igent, nemet. Néha nagy serényen, valami érthetetlen ákombákomot rajzolt a porba. Az írást sosem ismerte, vagy mi nem ismertük az ő írását. Amit rajzolt, az megfejthetetlen titok maradt, mert jött egy szellő, s elfújta a fontos üzenetet vagy az öreg maga sikálta el a lábával a homokba rótt krikszkrakszokat. Ám a legkülönösebb az volt, hogy az idős Zsöndöcs Pál megszelídítette a verebeket...

A Zsöndöcsék portája mellett egy üres telek állt. Oda hordták össze azt a gabonát, amit az erdő és a Hegy ölén meghúzódó föld elvenni engedett. Jobb esztendőben, a szérűskertben egymás mellett magasodtak az asztagok, egyikben hatszáz kéve, a másikban száz. Azután összeszedtek, kölcsönkértek hat pár lovat, s felvonszolták velük a masinát. Galabárdos, a gépészkovács »befűtötte« a szerkezetet, megcsattantotta a szíjakat és a hideg vassal kicsépelte az egyévnnyi életet. Galabárdost negyvennégyben a gyerekeivel, feleségével, anyósával egyetemben összeszedték s elvitték. Zsidó volt. Csak abból tudtuk, hogy szombaton sosem dolgozott. Senkit sem bántott a hitével. Nem akart minket megtéríteni, élte a maga külön világát, hordta nyáron is a fejfedőjét. Olyan emberként tisztelték, aki értette a gépek beszédét, a dohogásukat, a duruzsolásukat. Néha olajat cseppentett, néha csavart húzott, zenélt keze alatt a szerkezet. Mesélik, hogy miután elhurcolták, lent a faluban napokig siratták az asszonyok...

A szérűskert mellett van az iskola. A papírjai szerint 1871-ben építette a római katolikus egyház... Miután elvittek a frontra, az én iskolához ragasztott, négyszer négy méteres szobám is gazda nélkül maradt... A következő épület a Hegyen a kápolna. Nem nagy, mindössze hét méterszer négy méteres, ám még karácsonykor, húsvétkor, pünkösdkor is megfértek benne a hívek...

A kilencedik a Kari Károlyék háza volt! Díszes, nagy porta faragott kapuval, zöld zsalugáttal. Kari Károlyt, Dörgősné testvérét tartották a legmódosabb gazdának a Hegyen...

***

Tüske Kató csurom izzadság ruhában, reszkető lábbal, az álmoktól s emlékektől gyötörten ült az ágy szélén. Mutatóujját kinyújtva, mint egy törrel odabökött, ahol Dörgős Alfréd magzatát sejtette. Bár, ahogy világosodott, amint egyre több fény költözött a szobába, egyre inkább úgy látta, hogy a hasa olyan, mint régen. Nem hitt a tükörnek. Biztosan megtörtént a baj, hisz nem volt ott mellette Pali, aki belét ontotta volna a nagyhangú Dörgős Alfrédnak.

Vagy talán mégsem?

Hiszen mennyire szerette, melengette őt a Pali, hirtelen mégis más nőt vett feleségül. Pedig már eltervezték, hogy a kiskertet telis-tele ültetik szalmavirággal. A Pali még az lhász Mátyáshoz is elment néha, hogy a bölcsőfaragás titkát kitanulja.

De egyszer csak a Zsöndöcs Pál kerülni kezdte Tüske Katót. Fejét lesunyva járt az udvarban, hangosan csapta az ajtót. Kató, szoknyáját felhúzva, hiába kaptatott fel a hosszú létrán a szénapadlásra. Hiába suttogta a jégvirágba bújt ablak mögött: »Fázom, Palikám, fázom!«

Reménykedett még egy darabig, mert azt hitte, ismét megjön a férfi melege, hogy újra suttogásra szelídül a hangja. Miután a tavasz sem úzte el a közéjük telepedett hidegséget, Kató fogta magát, hazaköltözött. Két dunyhát, az apját is odarakta az ágyába, egyedül mégis reszketett.

Csak fél évére rá, amikor már a Dombfaluból szakasztott, a Palinál három évvel idősebb asszony ott hasasodott Zsöndöcsék házában, akkor árulta el Katónak a férfi: »A plébános figyelmeztetett, ne vétkezzünk többet, mert zavaros szemű, tátott szájú gyerekeink születnek. Unokatestvérek vagyunk. Rossz egymáshoz a vérünk. A pap megmondta: nem szabad. Én azt ígértem neked, hogy mindig vigyázok rád. Tartottam a szavam.«

***

Tanító:

„A Kari Károlynak a húsz hold föld se volt elég, hogy ne vigyék el katonának. Negyvenhárom végéig megmentette a sok kóistoló, amit a városba, a faluba küldetett. Aztán neki is megérkezett a SAS-behívó. Állítólag a Dörgős átment hozzá, mint jó sógor, és azt indítványozta: »Tedd a favágóra a kezed, lecsapom a jobb mutatóujjadat, és itthon maradhatsz te is.«

A következő viskó a Horváth Józseféké volt valamikor...

A tizenharmadik házban az Ármin Béláék vertek tanyát. Mindig nyitott szemmel s füllel jártam a Hegyet, mégis milliónyi titok maradt zárva előttem.

Azt sem sikerült kiderítenem, hogy Ármin Bélát honnét vetette ide a sors. A hite más volt, mint a miénk. S kezében, amikor télen, az urasági erdőn megindult a favágás, úgy forgott a fejsze, mintha azt emelgette volna már a bölcsőjében is. A beszéde is elütött kissé a miénktől, s azon is mosolyogtak páran, hogy hosszú ujjú, zárt nyakú ingben, posztógyatyában jelent meg az aratáskor...

A következő épület, a csárda, már üresen állt. Gazdája, a Winkly Kálmán, még negyvenkettőben kitelepült Németországba, magával vitte a három szép szál fiát. Iderendelt, kéremszépen, három lovas kocsit, felpakoltatott rá mindent: asztalt, lócát, kemencét, s üres üveget, egy üres vagon várta az állomáson. Noszogatta a fiait.

»Ja, fater! Jawohl, fater!« – kiabálták boldogan a gyerekek.

Ahogy a megrakott szekerekkel odaértek a szurdok lejtőjére – kísérte őket a Hegy apraja-nagyja –, a Winkly Kálmán felállt a bakra, s úgy kiáltott vissza

»Heil Hitler! Heil!...

A Korsóék-féle portán két félből összetapasztott házacska állt. Az első felében Korsó József és hét gyereke szorunkodott. A második felében Korsó Kelemen Imre és felesége élt. Az udvart gólyatövissel választották ketté. Az egyik család az utca felől járt, a másik a kerten át, a hátsó útról taposott csapást. A József gyerekei azt tanulták meg először, hogy a konyhaajtó mögött van a balta. Az asszonyok közt »Te rohadt kurva!« »Gyere közelebb, kikaparom a szemed!« volt a köszönés. Nincs csúnyább s gonoszabb a testvérvizálynál. De a háború idején egy kicsit még ők is megcsöndesedtek.,,

***

Tüske Kató egész délelőtt az erdő fele tekingetett. A szellő, mint messzi sóhajtás, csalta szüntelen.

A nap is arra gurult, mint aki utat mutat. Katót egész nap gyötörte a háború.

...

....

Késő este nem bírta tovább. Az erdő felé vette az irányt. A teliholdnál az ösvény, az ismerős fák vezették. A kunyhónál megállt. Hirtelen ág reccsent. Talán őz járt a csapán vagy vaddisznó túrta az avart.

Levelek surrantak, ágak koccantak. Kató meglapult, még a szájával is fülelt. Azután tisztán hallotta: „Anyám”.

Oly halkán, oly furcsán jött a hang, mintha egy hosszú kályhacsövön át suttogetta volna valaki: „Anyám.”

Olyan váratlanul és csöndesen hangzott a szó: „Anyám”, hogy Kató megnyugodott tőle.

Gondolatai megállapodtak. Ember van itt, magyar ember, az anyját hívja, tört rá a felismerés. Várta, hogy ismét szóljon a hang, de csak a susogó ágak neszezték. Nem tudta, mennyi ideig ült még ott, tán fél percig, tán két óráig.

Végül megkeményítette magát, s beljebb merészkedett a kunyhóba. Ujjai ismét tapogatni kezdték az aljat.

Megtalálta a hideg kezét, egy zubbonyt, egy megdermedt fejet. Közelebb hajtotta fülét a merev szájhoz. Várta a hangot, mely mondja: anyám. De az ajkak nem mozdultak, a levegő se rezzenet körülöttük.

Egyszer csak beljebből, az öreg erdész kunyhója végéből ismét meghallotta a hangot: „Anyám”.

Ember van itt, magyar ember – tépelődött Kató. – Az anyját hívja. Átmászott a halott testen. Tovább tapogatózott. Nem sokkal beljebb talált két puskacsövet.

Olyan hidegek voltak, mint a jégcsap tavasszal az eresz peremén.

Olyan hűvösek voltak, mint a víz, mely kibuggyan a forrás tetején.

Azután Kató megint talált egy kezét, mely forróbb volt, mint a déli naptól hevített puskacső.

Ki lehet ez – rémült meg a lány –, talán éppen a Pali. Megszökött és most itt bujkál a Hegyen?

Tanító

A tizenhatodik házban teljesen magára maradván, aszottan, zörögve az özvegy Zalai Imréné árválkodott...

A következő helyet, kéremszépen, én nem számítom háznak. Soha senki nem tekintette annak. Egy odú volt az, amit az utcafronttól srég-vizavit úgy százötven méternyire belevájáltak a partoldal meredek homokfalába.

Bejáratához kórót támogattak. Télen-nyáron az erdőről lopott fa tartotta benne a tüzet. Egy apró résen gomolygott ki a sűrű füst, szinte megállás nélkül, s beleette magát a lakók bőrébe, mélybarnára színezve azt már a születésük előtt. Cigányemberek lakták a gödörfészket.

***

Tüske Kató szoknyája csücskével törölgette a lázas, gyöngyöző homlokot. Keze az arcon áthaladva bajuszba, majd erős borostába ütközött. Már gyakran hallotta az egész apró nyögéseket. Megérintette a férfi száját is, melyet cserepekkel fedett be a láz. Aztán a beteg egyszer valami cuppogó hangot hallatott, mintha csecset szopna.

Éhes lehet – gondolta Kató.

Fordult is. Kikerülte a puskacsövet. Átevickélt a kihűlt emberen.

Már ismerte a kunyhót, nem volt benne több rejtelem.

Kint a holdvilág sárgászöld arannyal vontá be a tisztást. Jobbra kell mennem, ott lesz az egyik, az öreg erdész által ültetett körtefa – biztatta magát. S csakhamar ki is tapogatózott két érett, már-már puha körtét. A kunyhóban ismét megvakította a sötétség. A beteg cuppogása vezette nyomra. A gyümölcsöt odaszorította a forró ajkakhoz, s súgta neki: „Egyél, kedvesem, egyél!” A férfi

szája egyszer csak kinyílt, szopni kezdte szotyós körte belét, mohón, szomjasan, lázasan.

„Pali” suttogta Kató. „Palikám, életem, itt vagyok, megmentelek.”

A férfi mindkét körte lágy belsejét magába szívta, s utána nyögése ritkább lett. Majd elcsendesült.

Kató virrasztott mellette. Törölte az izzadó homlokot. Mígnem, már ő magának is melege lett. Simogatta a borostás arcot. Megcsókolta a reszkető kezét.

***

Kató:

„A férfi arcát nem láttam a sötétben, csak a szuszogását hallottam, csak a jajszavát értettem. Úgy cuppogott, mint annak idején fenn a szénapadláson a Zsöndöcs Pali, amikor a szájába vette a mellemet. Nem voltam akkor én épeszű, nem voltam önmagam. Megörültem, újra itt van, újra enyém a Pali. Csókoltam az arcát, a kezét. Azután arrább tapogattam egy kicsit, hátha találok valami ismerőst, hirtelen sikoltás tört ki a torkomon, gerincemen végigfolyt a hideg, egy kihűlt ember arcára tévedt a kezem. Rohantam volna el, de a lábam nem vitt tovább.”

Tanító:

„A tizenhetedik házat az Szüle Géza építette még a harmincas évek derekán. Téglából! Cseréptetővel! Kovácsoltvas kerítéssel! Nagy szó volt ez akkoriban, hiszen a Hegyen tömésfalú, zsúpos, nádas házak sorjázta. De még nagyobb szó volt maga Szüle Géza. Megjárta Amerikát.

***

Hajnalodott. Már a konyhába is beszüremlett némi fény. Tüske Kató harmadszor fürkészte végig az ölében tartott férfifejet. Nem talált rajta ismerős vonást, sem kedvelt ráncot, sem biztató szeplőt. Idegen volt az arc. Pali, hát nem te vagy? – taglózta le újból és újból a csalódottság.

...

Magyar ember – gondolta Kató. Segítségre szorul. Hány éves lehet? Húsz sincs talán. Bőre, mint az avas zsír, sárga. A szénfekete szeme lázban ég. Sós az arca, beesett. Már megint cuppog, valószínű éhes. Óvatosan letette a férfi fejét. Kiment, keresett pár lottyadt körtét, és a beteg szájához tette. Ám annak nem kellett már az érett, puha bélű gyümölcs. Ajkait összeszorította. Kató széthúzta kissé, hogy legalább a hígja menjen bele. A sebesült elnyelte a torkára csurgatott levét. Aztán csak feküdt, szemeit lecsukva. Hangosan, jól hallhatóan pihegett. Kató ekkor nézte meg tüzetesebben. A férfi ruhája viseltes volt, de nem katonamundér, hanem

valami kék munkás hacuka. A fején vörös vartól rozsdállt a seb, sárga gennyet nedvedzett a keze. Sűrű volt a lélegzete.

Biztos a láz gyötri – aggódott Kató –, egyszer az apámat is ugyanígy feltüzelt. A Fejős akkor azt tanácsolta: főzzek neki jó tyúkhúslevest, vastagot, olyant, aminek tetején egymást érik az aranykarikák.

...

Feltápáskodott a beteg mellől, hogy könnyítsen a gondolatain. Akkor vette szemügyre a másikat, a hideget. Az sem volt több harmincévesnél. Arca beesett. Szája tátva, ki-be mászkáltak rajta a legyek.

Hess innét, hessetek – zavarta őket el Kató. Nem látjátok, hogy halott? Menjetek!

Engedelmetlen, zöld legyek voltak, fényes hátúak, olyanok, mint amilyenek az erdő korhadékait, elhullott állatait lepik.

Hess, hess – zavarta őket Kató.

A halott hasán fekete vértől feketéllett az ing. Rajta vágás, kés vagy szurony nyoma.

S ott volt a két puska is. Egymás mellett. Hidegen.

Víz kellene a másiknak, a még élőnek is, mert elemészti a láz – suttogta maga elé Kató.

***

Tanító:

„Az utolsó ház volt a legrégebbi a Hegyen. Oldalát még nem úgy döngölték, mint a tömésfalat, hanem vesszőfonatokra tapasztották rá a sárt. Gazdája, özvegy Szakács Rudolf a vízközből származott. Már harmadik feleségét is eltemette, és békében élt a Heggyel. Azt híresztelték róla, hogy nagytermészetű, sírba gyötörte az összes asszonyát. Elmagányosodva, lakót fogadott. A Török Berci költözött hozzá a feleségével, Zsöndöcs Pirivel. A Berci is a frontot járta, hátrahagyva csinos asszonyát...”

...

...

Fejős:

„A kopasznyakú tyúkom eltűnt. Hívtam, hívogattam, hiába. Egy cső kukoricát lemorzsoltam az udvarra, hátha a többiek kárálására, kapirgálására előjön. De nem...”

***

Kató megrémült. Lehet, hogy már későn érkezett? Hirtelen elfelejtett mindent, Zomborinét, a csendőröket, loholt a kunyhó felé. Orrát édeskés, nehéz szag csapta meg. Csak egy pillantást vetett a hullára, s majd elájult. A halott ruhája feltépve, belei széthúzva. Vaddisznó, róka vagy éhes kutya tehette? Dobogó

szívvel ment a másik felé. Még élt, de a homloka már nem gyöngyözött, bőre száraz volt, akár a pergament. Kató gyorsan letette a szatyrot, előkotorta a dunsztosüveget, ölébe fektette a férfi erőtlen fejét.

– Egyél, egyél! Még kicsit meleg – suttogta.

A száj nem engedett. A leves szétfolyt a legény arcán, a langyos, aranyos színű karikák belevesztek az erős, fekete szakállba. Kató az üres kanállal szétfeszítette az összezárt ajkakot, két ujját bedugta a fogak közé, majd egyidejűleg merített egy kis levest. Csak egész keveset, cseppeket csurgatott a szájba. Leste, hogy lenyeli-e? S az elernyedtest alélt lázában is mentette önmagát. Három, négy... nyolc, tíz kanál leves.

...

...

Az ötödik nap felnézett a férfi. Szénfekete szemei voltak, akár a Zsöndöcsnének, de nem szúrósak, hanem melegek.

A hatodik napon a beteg a puskát kereste. Csak utána ette meg a levest, csak utána kérdezte:

– Hogy hívnak? Ki vagy te asszony?

– Tüske Kató. Innét a Hegyről.

– Mi az a Hegy? – értetlenkedett a férfi. Szemei csillogtak, mint a kifényesített cipő.

– Ott lakok.

– Hegy a neve?

– Agármányosnak is mondják a dombfaluiak, de mi csak Hegynek hívjuk.

A férfi nem szólt többet. Megette a levest, lenyelte a húst, maga mellé vette a tojást, majd elfordult az öreg erdész régi kunyhójának fala felé, mintha Kató ott se volna. Ő meg összeszedte az üres dunsztosüveget, a kanalat, a zsíros újságpapírt, beletette a cekkerbe, s kötényével az egészet felkötötte a hasára, ruháját ráhúzta, elrendezte a ráncokat, s elindult hazafelé. Útközben megállt, a fák alól pár körtét is felszedett, mert már neki is kopogott a szeme az éhségtől.

...

...

A beteg többnyire kába volt. Nyelte a levest, nem szólt Katóhoz.

Mintha nem is az ő főztjéből enne.

Mintha a lány ott sem lett volna.

Mintha nem is ember lenne.

Egy világos pillanatában a férfi megragadta Tüske Kató karját, s azt kérdezte:

– Nem látott itt a környéken egy másik sebesültet?

– Milyet?

– Feketét, nálam kissé idősebbet.

– Nem. Nem! – füllentette Kató. Arcán percekig nyargalászott a pirosság és a meleg.

A férfi szava ismét elveszett.

Befordult az öreg erdész régi kunyhójának vége felé. Tüske Kató megsimogatta a hátát, vigasztalón, kedvesen.

– Ráadásul a puskákat is elvitte – búslakodott a beteg nagy sokára.

– Nem, nem – tiltakozott Kató, megörülvén az előkerült szónak. – Azokat én ástam el a patakparton, közvetlenül a halott mellett.

Észre sem vette, hogy máris elszólta magát. Feltételezte: a fegyverekért aggódik az idegen, ezért gyorsan kijelentette.

– A föld sem megy beléjük, jól becsavartam őket.

– A halott mellé? – puhatolta a férfi. – Milyen halott mellé?

Kató már nem akart hazudozni. Egy kicsit hallgatott, mert gondolta, hogy szavai fájdalmat okoznak majd a feketeszeműnek, de kibökte:

– Itt feküdt az is a kunyhóban. Hideg volt már, mire magukra találtam. Legyek mászkáltak a száján ki-be.

– Kék zubbony volt rajta? – vallatta a férfi.

– Az. Kimostam a patakban és eldugtam ide, a gerendák alá, kellhet még magának, inkább egy rossz zsákba bugyoláltam a fegyvereket. A társát meg, ne féljen, elföldeltem rendesen.

A férfi orrán keresztül egyre sűrűbben kapkodta a levegőt, aztán kicsordultak a könnyei, majd a válla is megrázkódott. Kató megfogta a kezét, majd magához ölelte a rázkódó testet. Az pedig hozzásimult.

Sírd ki magad, az majd segít – suttozta Kató.

Oldalról megcsókolta a feketeszemű homlokát.

Rögtön el is szégyellette magát.

– Merre van az a patak? – szólalt meg a sebesült egy idő után.

– Nem messze innét. Mégis belefáradtam, mire a holttestet a vízmosáson át lehúztam. Utána eligazítottam az avart, mert egyenesen ide vezetett volna a nyom. Fel kellett hoznom az ásómat is. Van ott egy bükkfa, az alá temettem el, egy nagy száraz ágat húztam föléje, hogy a vadak ki ne kaparják.

A sebesült ismét elhallgatott. Tekintete belekavarodott egy nagy pók hálójába, amely ott nyújtogatta, szötte szálait, közvetlenül a beteg arca fölött.

Tüske Kató még jó másfél óráig a férfi mellett gubbasztott.

Szinte öröme volt a hallgatás.

Gondolatai ide-oda csapongtak a Pali, a Hegy és a férfi között.

– Este előtt ismét feljövök – búcsúzott Kató.

– Jöjjön csak. Jöjjön. Hogy is hívják magát?

– Tüske Kató.

– Jöjjön csak, Kató!

Kató megörülve a biztatásnak, szedelőzködött. Hasára kötötte batyuját.

– Miért hordja ott azt a csomagot? – tudakolta a férfi.

– Gyanakvóak mostanában az emberek. Engem meg a Dörgös Alfréd úgymint szégyenbe hozott, megerősszakolt. Kitaláltam, ha ide kötöm az ételt, legfeljebb azt hiszik várandós vagyok. Elfér az itt addig, míg meg nem nő bennem a gyerek. Elemeltem a tanító földgömbjét is, nap közben azt kötöm ide.

– Hogy is hívják magát? – kérdezte ismét a férfi.

– Tüske Kató.

– Jó asszony, okos asszony maga, Kató. Egyszer majd én jövök el magáért. Meglátja, eljövök, és magammal viszem.

– Felmászok én minden nap ide, ott lent háború van, furcsák is az emberek, mindenkiben dezertőrt, partizánt sejtene. Csak ne beszéljen sokat, és főként ne forgolódjon, bármikor elkaphatja újból a láz. De férjnél még nem vagyok, hallja-e.

Hazafelé könnyebb volt a teher, rövidebb az út.

Félúton megállította egy madár. Valahol az akác tetején dalolt, pedig már alig volt levél a fán.

Kató figyelte:

– Mit mondasz, te madár? Engem hívsz talán?

Fejős:

„Délután a nyilasok a csendőrökkel, a katonákkal végigszaglászták a Cserest. Nem jártak hiába. Lent, az erdő alján ropogtak a fegyverek. A hegyiek behúzódtak a házaikba. »Semmit sem látni, semmit sem hallani!« ez volt ilyenkor a jelszavuk. Mintha az ember a sorsa vagy a halála előtt el tudna bújni...”

***

A konyha üres volt. A sebesült sehol. Végigtapogatott mindent kétszer is. Reménykedett holdkeltéig. Várt éjfélig. Virrasztott reggelig.

Hajnalban valahol lent, a Dombfalu környékén géppisztoly kerepelt. Kató szétnézett a tisztáson. Az erdőben csak a fák nyögtek a neki-nekilóduló szélről. Sehol sem találta a feketeszeműt. Bogarak lakmároztak a korai köd levéből.

Tüske Kató elkeseredett.

Elment ő is, elment a Pál is. Itt maradtam egy szál magamban. Azt sem tudom, ki volt ez a fiatal férfi, kik előtt bujdosott, hol fészkelte be magát testébe a láz? S most merre lehet? Talán éppen őrá vadásztak?

Összehajtotta a pokrócot, amit korábban a sebesültnek hozott, eligazította a szalmát, amin a férfi feküdt. Nagy bánatosan s fáradtan megevett néhány kanál kihűlt levest. A libacomb csontját belekaparta a konyha földjébe. Az ásót is kereste. Nem volt sehol. Pedig emlékezett rá, hogy egy ágcsonk alá rejtette.

***

Zsöndöcsné:

„Egyik este megkésve keveredett haza a két gyerek. Rögtön elkaptam őket, hol kujtorogtak? Elkottyantották, hogy behívta őket az az Átokkátó. Simogatta az arcukat, még babfőzeléket is adott nekik. Majd kiugrott helyéből a szívem. Bármivel megetethette őket, kígyóval, békával, bürök levével. Mit tesz velem a Pál, ha megtudja, hogy nem vigyáztam eléggé a fiúkat?

Mondtam a szomszédasszonyomnak: »Nem hagyhatjuk, hogy köztünk fészkeljen a rontás! El kell űzni a Hegyről a Tüske Katót, talán vele megy az átok is.«”

...

...

Fejős:

„Késő délután lehetett. A tőkétet fedtem be a kertben. Jól láttam mindent. Mint a csókahad a diófát, úgy szállták meg Tüske Kató udvarát az asszonyok. S károgtak, verdestek is, akár a varjak. Gonosz, alattomos volt a tekintetük. A Katinka meg szegény, mint egy fehér galamb, libbent közékük. Rögtön nekiestek. Elsőnek a Zsöndöcsné, majd a többi. Tépték, vágták a szerencsétlen Katót. Tartottam tőle, ha odamegyek, még én is kapok. A Szultán azonnal megérezte, a vérszagot, tüzelte a lárma, nyűtte a láncát. Alig várta, hogy elérszem, már át is vetette magát a kerítésen, s repült egyenesen a kányahad közé. Lett kavarodás. A Katinka kiszabadulva az erdő felé szaladt. Az asszonyok pedig jajgatva szétrebbentek, mint megannyi ijedt veréb. Miután a kutya nemsokára visszatért, láttam a pofáján: valakit ismét megkapott. Akadt egy kis avas szalonnám félretéve zsírozónak, vettem belőle a Szultánnak egy-két falatot. Mindig megjutalmaztam, ha kedvemre tett.

***

Három óra tájt hangos dübörgés lopódzott felfelé a domboldalon. A gyerekek kicsődültek bámulni az eget, mert már repülőt sejtettek minden nagyobb zajban. A látóhatár üres maradt.

Jó fél óráig morajlott a Horgas, mintha száz farkascorda szorult volna bele.

***

Fejős:

„Én a kapuból füleltem, vajon mi lehet az a zaj? Egyszer csak megpillantottam a tankokat. Sosem láttam tankot azelőtt, mégis azonnal tudtam, mi lehet. Egyik vastag dróton két teherautót vontatott. Sötét volt már, és mindig sötétebb lett. Katonák ugráltak elő. Idegen hangokkal telt meg a Hegy.

Behúzódtam a konyhába, mert gyakran még a fél szem is sok az emberfiának, ha látni nem akar.”

Zsöndöcsné:

„Eleinte csak ízlelgetett bennünket az átok, majd ráült a Hegyre. Féltem. Nagyon féltem. A Fejős vérebe a kezembe mart. Elszalasztottuk a Tüske Katót, s ő azonnal ránk hozta az ördög szolgaseregét. Késő este a falubeli boltos kopogtatott be hozzánk, ránk parancsolt, hogy azonnal csináljunk helyet, mert német testvérek érkeztek a Hegyre. Mondtam neki: »Nincs itthon az uram, nem engedhetek ismeretleneket a házba.«

Meg se hallgatott. Kiment és behívott két németet. Azok kenyeret dobtak az asztalra. Olyan fekete volt a komiszkenyér bele, mint a boszorkányok menyegzői ruhája. A németek meg csak mondogatták: »Essz mutter! Essz!« Letörtem a karéjból egy falatot, bevettem a számba, megrágtam. Aztán mintha dolgom lenne, kimentem az udvarra, és kiköptem.”

***

A katonák nevettek.

– Schöne Frau – vigyorgott az egyik német és Katóra bökött. – Schöne Frau. Tüske Kató azt érezte, éppúgy bámulnak rá, mint Dörgös Alfréd, ott az asztal mögött. Igyekezett úgy tenni, mintha félne, de a konyhában úgy helyezkedett, hogy a nagykés a keze ügyében legyen. Eltökélte, nem hagyja még egyszer megbecsteleníteni magát. Ha egyet leszúr, talán észhez térnek a többiek. A katonák németül karattyoltak, meg a felszerelésüket tisztogatták, közben Katóra meregették a szemüket. Este egy szemüveges tiszt érkezett. Pattogott, kiabált, s a három katona behúzódva a tisztaszobába, elcsendesedett.

...

...

Fejős:

„Egyik reggel Dörgös Alfréd káromkodásától volt hangos az utca. Ugyanis a német tiszt ráparancsolt, hogy aznap a kocsival földet kell hordania, az iskola, vagyis a Tanítólak elé, mert felázott az udvar és bokáig ért a sár. A Dörgös ellenkezett, hogy félbe van a kukoricaszár vágásával, de megfenyegették, hogy elveszik a lovait, ő meg mehet gyalogosan közmunkára. Mert a katonáknak nem volt elég, hogy befeküdtek a házaikba, még dolgot is találtak nekünk. Először a Horgastetőn ásattak velünk lövészárkokat. A fogatosokat meg még gyakrabban elővették. A Kari Károlyné maga hajtotta az ökröket, mert megfenyegették, hogy elrekvirálják az állatokat, ha nem dolgoztatják őket rendesen. Azon a reggelen a Hőböri is szentségelt ugyan egy hosszú sort, három tolmács se tudta volna fordítani, ezért a könyöknél behajtott kezét is lóbálta, végül kénytelen-kelletlen kötélnek állt.”

***

Tüske Kató remegve állt a vékony hangú német tiszt előtt.

– Azt kérdi a Herr Officir, hogy mit kerestél fent a házadtól messzire? –
förmedt rá a német tolmács.
– Félttem.
– Kitől?
– Mindenkitől.
– És az a búvóhely ott az erdőben, kié?
– Nem búvóhely az, egy régi kunyhó csak. Én laktam benne. Egy szál
egymagam. A házamban férfiak aludtak, nem maradhattam ott. Körtét ettem,
patakvizet ittam.
A tiszt intett. Előállt az egyik katona, s egy kék zubbonyt mutogatott.
– Hát ez kié? – kiáltotta rá a tolmács.
– Fogalmam sincs.
– Kié? – adta tovább ismét a tiszt vékony, süvöltő hangját a tolmács.
Kató most figyelmesebben megnézte a zubbonyt, s felismerte. Ő mosta
tisztára a patakban, ő súrolta le róla a piszkot és a vérfoltokat.
– A halotté – felelte megszeppenten.
A tolmács mondott valamit a tisztnek, a tiszt beszélt valamit a tolmácsnak.
– Miféle halott?
– Nem tudom, kicsoda. De hogy hol fekszik, azt igen. Ágat is húztam hegyéje,
miután eltemettem, mert már kikezdték a kukacok.
– Velünk jössz! Megmutatod azt a helyet! – parancsolta a tolmács.
Két katona ismét közrefogta Katót.
Csúszkáltak a vízmosás oldalán.
Kaptattak a lejtőn a hegytetőre fel.
Mint néma árny, felrebbent a csókasereg.
Tüskék hullottak a szuronyok nyomán.

***

Fejős:

„Az öreg Zsöndöcs megfagyott a pincesoron. A pipát alig lehetett kifeszíteni a fogai közül. Arcán, akár a friss hó, kiütkezött a fehér borosta. Felöltöztetni is nehezen lehetett. Ráadásul Dörgős Alfréd nem ment el koporsóért. Azt állította, bent a városban sincs már, ott is az a regula, hogy meztelenül, közös sírba temetik a halottakat. Így aztán Zsöndöcsék pajtájáról fessegettem le néhány gyalulatlan deszkát. Szerencsére jól megtartották a szöveget. A fejfát könnyebb volt kifaragni. Az erdőn mindig akadt neki való.”

***

Szüle Géza bátyám levette a kalapját és elkezdte az imát. Hangját hamarosan zúgás nyomta el. S még addig se jutottunk, hogy „áldott legyen a te országod”, amikor mordult az ég. Hasas bombázók húztak el a fejünk felett. A Hegy közepén kelepelni kezdett egy gépfegyver. Leborultunk a sírok közé. Az

asszonyok magukkal rángatták a gyerekeiket. A házak közt sűrűsödött a puskaropogás. Az utolsó repülő visszafordult és egy kört írt le egész alacsonyan, szinte a fejünk felett.

...

...

A Fekete Marci felegyenesedett a térdelésből, és szaladni kezdett a Hegy felé. Mintha vezényszóra tennénk, lódultunk utána mind. Az öreg Zsöndöcs gyalulatlan deszkaládájában, rosszul hantolt sírjában nemsokára egyedül maradt, nem vigyázta, nem siratta más, csak a Vendel meg a Pál gyerek. De én is úgy voltam, mint a többiek. Oly közeli, s olyan nagy volt ez a robbanás, hogy azt hittem, elvitte az egész Hegyet.

Elöl a Fekete Marci szaladt, nem bírta soká. Neki támaszkodott az egyik fa derekának, s onnét zihálta: »Csak menjetek, siessetek!«

Mire az erdőszélre értünk, Dörgős Alfréd, aki csonka lábával is lépett vagy másfél métereset, mindannyiunkat megelőzött. Elöttem Zsöndöcsné és a szomszédasszonya szaladt. A Hegy közepe táján nagy volt a kavarodás.

Rohangáltak a németek. Ármin Béla tömésből vert háza térdre rogyott.

Elköltözött mellőle a harangláb, csak egy lyuk mutatta, hogy hol állt a ház első fala, két ablaka. Árminné, nyomában a gyerekeivel, sietett a romok felé. S mi is utána, immár lassabban, csöndesen. Sajnálkozva néztük szegény asszonyt, mint próbál bemászni a leomlott ajtón, míg el nem kergették onnét a katonák. Árminné leült az épen maradt vályúra, és megkövesedett szemekkel nézte az összedőlt házat. A Katinka lépett oda hozzá felrázni, vigasztalni. Aztán köréje seregettünk mindannyian.”

Mindünket meglegyintett a romlás szelleme.

Egy régi ház romba dőlt, odalett.

Háborús sebet kapott a Hegy.

Kató úgy érezte, valamit tennie, mondania kellene.

– Nálam, a szobámban megférnek maguk is, legalább nem tolakszanak be újra a németek – ajánlotta Tüske Kató.

...

...

Az asztal kikerült a tornácra. S így elfért a kicsiny szobában a két ágy. Egyikben aludt Árminné és a Miksa. A konyhában Kató és az Andris, a kisebbik Ármin gyerek.

...

...

Tüske Kató elfigyelgette a két Ármin gyereket. Neki mikor lesz három-négy szép, szálas, fia vagy lánya, kékszemű, fonott hajú. Meghal a háborúban mind a férfinép. A nőket felfalja a rettegés.

Kató szemében könnyharmat ült. Búsongott. Neki örökre vége már? Minden reménye megkövült. Elment a sebesült, nem jött a Pál.

De hiszen a hó még mindig fehér – gondolta bizakodva. Az erdő is ott áll a Hegy fölött. Fái, mint óriás nyársak, őrzik földjüket. Makkok pattannak a tölgyek között.

A Hegy, mint régen, éppen olyan magas. A hó már befedte a bombák, a robbanás okozta sebet. A nap elolvasztja ismét a havat. Tavasz követi újból a telet.

***

Fejős:

„A Zsöndöcsné telilármázta az egész Hegyet. Bizton állította: az oroszok senkit se kímélnek, se öreget, se gyerekeket. A nőket megerőszakolják, a munkabíró férfiakat elhajtják, a házakat felforgatják, a tetőket felperzselik, az erdőket kiégetik, a Hegyet a földdel egyenlővé teszik. Indultam volna új kutyát szerezni, de a faluból el csak az mehetett, akinek a nyilas boltos engedélyt adott. Bujdosók lettünk a saját földünkön.

Este dáridót csaptak a németek, állítólag visszafoglalták Pestet. Őket vidította a hír. Nekünk semmit nem jelentett. Csak két magyar vigadt velük, a boltos és a Zsöndöcsné sógorasszonya, a Zsöndöcs Piri. De ők amúgy sem tartoztak közénk. Az egyik a lelkét adta el, a másik a testét. S az embernek e kettőn kívül mása semmi sincs. A bíróné azt beszélte a faluban, hogy az Alföldön a muszkák kihajtották a pusztába a lányokat, lovas kozákok vágattak körülöttük, éppúgy, mint a barmok körül. Letépték a nők ruháit, s elosztották őket, hogy minden szakasznak jusson egy. A kisebbik húgomra gondoltam, aki apám házában maradt, és könnyeztem a fél szememre. De amikor este részegen hazatértek házamba a németek, elfogadtam a borukat, amit a mi hordónkból szívtak, szorongattam a kezüket, amivel a mi legényeinket ütötték, s dicsértem a parancsolójukat, aki majd előveszi a csodálatos fegyvert, megfordítja a futó hadakat, s megbosszulja húgomat.

***

Fejős megtaszította Szüle Gézát, aki rögtön felneszelt, kinyílt a szeme és meglátta a két katonát. Felpattant, meglengette a lepedőt. »Dobrűj gyeny! Adjon Isten! Eta karaso szelo.« De az orosz félretolta az öreget, és a felderítők szétszóródva, csatárláncban indultak a szélső ház felé, belöttek a Kató ablakán, egyik az ajtót lökte, a másik a puskát dugta be, és így végig, benéztek még az üres tyúkólba is.

– Nyet fasisztű, nyet nyemecki, mi bity magyarszki – hajtogatta Szüle Géza. Fejős maga tárta ki előttük a háza ajtaját, megmutatta a pajtát, az istállót, a padlást. Ő ment a létrán elől. S puskájukat előretartva másztak utána az oroszok.

Elhagyták a Zsöndöcsék házát. A szérűn, ahol a szalma volt összerakva, már békésebben ballagott komiszár vagy kicsoda. Aztán egyik katona egyszer csak vakkantott valamit, és a kazal tetejére mutogatott. Azonnal odafordult legalább húsz puskacső. A szalma tetején nem látszott más, mint egy kalap. – Nyet fasisztü, nyet nyemecki, nyet! – hadarta izgatottan az amerikai Szüle. A katonák körbeállták a kazlat. Senki sem tudta hirtelen, kit rejt a fejfedő. A katonák körbevették a kazlat. A kalapot célozta legalább húsz puskacső. – Dobd el a puska! – kiáltotta el magát az egyik orosz legény. Fegyver nem volt a kazal tetején. Csak a Tanító úr, a kemény legény. Oda bújott el, amint meglátta az előőrsöt. Remegő lábakkal állt az ingatag szalma hegyen. Még csak pár napja érkezett a kórházból, a fronton kapott sebesülést. – Ugorni le! – parancsolta neki az orosz katona. És míg szánkózott lefele végig rámeredtek a puskacsövek. Az öreg Szüle már magyarul bizonygatta: – Ez a tanító, rendes ember. Aztán eszébe juthatott valami, mert azt kiabálta: – brat, brat, brat! De az oroszokban ismét feltámadt a gyanakvás istene. Lövésre kész puskákkal vizslattak tovább. Úgy hajtották maguk közt a Tanítót, mint ellenségüket, mint foglyukat.

Fejős:

„A Tanítót alaposan átkutatták, oda is lett a plajbásza, a kokárdája, a három szem kockacukra, a szép ezüst dóznija. Utána már fordította a szavunkat egy orosz legény. Mondtuk nekik, hogy elmenekültek a németek. Minden házat végigjártak, hol ezt, hol azt kaptak fel, rakták zsebbe, vagy tették a zsákba. Kariék csahos pulikutáját örökre elhallgattatta egy puska. Úgy hittem, jobb, ha előre szólok, hogy a pincébe vannak bezárva az asszonyok. Mivel, hogy az este berúgtak egy kicsit. Gyanakodva fordította ezt is az orosz gyerek. Felsorakozott az egész csapat. Golyószóró került elő. Kinyitottuk az ajtót. A bor-, a pálinka-, az ürülék- és vizeletszag mindannyiunkat mellbecsapott. »Kifelé!«, kiáltottam én. Jöttek is egyesével, egyik-másik még botladozott. A Zomboriné feltartotta a kezét. A Zalainét érte el legjobban a végzete. Két katona cipelte fel. De akkor már nevetett az összes orosz. Velük neveltünk mi is: a Géza bátyám, az asszonyok, a Fekete Márton, a Szakács Rudolf meg én. Szerintem olyan tépettek, büdösek voltak az asszonyok, hogy még az oroszoknak se volt rájuk gusztusuk, pedig rajtuk is érződött a katonaszag. Hosszú idő után elmesélve, ezt már senki el nem hiszi, pedig a Hegyen nem felszabadítás volt, hanem kijózanodás. A Márton visszament a pincébe, s felhozta a bort, ami a demizsonokban megmaradt. A katonák előbb körbejárták a falut, őrszemeket állítottak. Csak utána ittak, akkor jó sokat. Végül nagy nehezen a Tanító urat is elengedték, de mire

hazaért, a szobájában már jóformán csak a kályha maradt. Még a hajnal előtt szedelőzködtek az oroszok, mentek tovább, az volt a felderítő csapat.”

...

„Parancsolni, fenyegetőzni, zabrálni az oroszok is tudtak, jobban, mint a fritzek. Kizavartak bennünket a Horgast megnyitni. Hat napba telt, mire áttörtük a törmelékhegyet, amit búcsúzol ránk robbantottak a németek. Kiástuk már egyszer a Hegyet a fritzeknek. Kiszabadítottuk még egyszer az oroszoknak. Reméltük, nem jönnek erre még a japánok is.

...

„Mi kiszuperált férfiak, testi hibásak, öregedők, csonkák igyekeztünk az asszonyok közelében maradni, a gyereklányokat meg eltüntetni, hiszen az oroszokról akkoriban elég sok rémítő hír érkezett. Aztán kiderült, hogy nem zörög a haraszt, ha...”

Kató:

*„Én nem voltam ott, csak a Zomboriné és a Koldár Maris, amikor a Tóth János felesége, Panni néném megjelent a kútnál jajveszékelve, tépetten, véresen. Nem is értették, mi történt vele. Miután már csillapodott benne a zokogás, akkor azt hajtogatta: »Jaj istenem! Négyen voltak, mind a négyen.«
»Majd megjönnek, én is várom a testvéreimet.« Vigasztalta a Koldár Maris, aki azt hitte, Tóthné a férjét és a gyerekeit siratja.
Zomboriné azonban megsejtette, hogy más a baj. »Az oroszok?« tudakolta.
» Négyen voltak, mind a négyen« hajtogatta Panni néném. Felhúzta a szoknyáját, a lábszárán, a combján még ott volt a fehér mocsok. A Zomboriné még összehívott néhány asszonyt, és úgy vezették haza a Tóth János feleségét...*

...

...

Fejős

„Nehezen lehetett vizet találni a Hegyen, a Mélykutat még az 1800-as években vájták. Egy táltos ember jelölte ki pálcával a helyét. Két kútásó lapátolta a földet, törte a követ, csákányozta az agyagot több, mint másfél hónapig, mire vízre leltek. Akkor ott azt mondták, már aranyért sem túrnak tovább. Nem emlékszem, említettem-e már, az a kút negyvenkét méteres, akkoriban két csigán húztuk belőle a vizet. Ha egymás után tíz-tizenkét asszony is merített két-két vödörrel, várni kellett, míg a forrásból újból telecsurgott...”

...

...

Tanító:

„Én, kérem, ismertem a ruszkikat, hiszen megjártam az országukat is. Az egyik őrzővezetőm jól lefestette őket: »Zászlós úr, ezek a kecskével hálnak, lesből lövöldöznek, és a vörös csillaggal fizetnek.« Most így visszagondolva

rá, nem is túlzott olyan sokat. Én nem ijesztgettem a hegyieket, pedig elmondhattam volna nekik, hogy a muszkák az Alföldön is először lőttek és utána kérdeztek, hogy még a saját országukban is megerősakolták a nőket, és hogy mindent vittek, ami fénylett, mindent megettek, ami nem volt kátrányból.

Sosem szerettem az oroszokat, és a háború alatt végleg megutáltam őket. Amikor meghallottam, hogy a Tóthné a kútba vetette magát, előntött a szent harag. Ha lett volna fegyverem, talán még közéjük is pörkölök. De már nem volt puskám, a pisztolyomat pedig a Nagyrétben, egy fűzfa odvában rejtettem el. Nem mentem vissza érte sosem. Amikor futottak az asszonyok, hogy a Tóthné kútba ölte magát, nem tudtam mást tenni, csak hangosan szitkozódtam: »Rohadt ruszkik, döngöljete meg mind egy szálíg!« Ezt kiáltottam, kéremszépen, vagy valami ilyesfélét. Nem ijedt meg más, csak a hírhozó. Siettem én is a kútig.

»Valahogy ki kellene szedni mert, még megromlik a víz« aggályoskodott az egyik asszony. »A Fejős szerint valakinek le kellene menni érte« folytatta a másik. »A környékbeli kútásókat behívták katonának« tette hozzá a harmadik. Gyanítottam: arra várnak, hogy majd én lemegyek. Csakhogy tudtam, arra alkalmatlan vagyok. Nem a halál miatt, öltem én embert kint a fronton, s láttam holtat is eleget. Viszont a kútba képtelen lettem volna leereszkedni, még ha a tudóm bírta volna is, nem bírta volna az agyam. Negyven méterrel a föld alá... Bányásznak se vágytam sosem.»

***

Kató maga se vette észre talán, hogy a dombélről az erdő felé került. Felkaptatott az oromra. A kunyhó szinte várta már, de belsejét az üresség tömte meg, más se volt ott, csak néhány elhajított konzervdoboz. Mégis olyan jólesett leülni, várni, álmodozni, remélni. Két óra is eltelhetett.

Egyszer csak a tisztás csendjét csörtetés verte fel. Kató összerándult. Jaj, csak nem katonák megint? Németek talán vagy oroszok? Előkapta a háromágú evővillát, ne legyen védtelen. Újból hallatszott a zaj.

Ember így nem jár. Vaddisznó lehet?

Az egyik fához osont, hogy felmászhatson rá, ha kell. Ám egyszer csak feltárult a bozót, s Katóban megtorpant a félelem, helyét meglepetés foglalta el.

– Hisz ez egy csikó feje – nevette el magát.

Az állat meg sem riadt, közelebb poroszkált és nyihogott egy keserveset. Kató bebújt a kunyhóba, a sebesült egykori derékaljából szénát húzkodott elő. Alig volt már ez több, mint száraz csutak.

A csikó odament, belenyaldosott.

Feje nemes, homloka csillagos.

Kató még nem látott ilyen szép, ilyen barátságos állatot.

...

A kunyhóban rejtette el. Naponta felment etetgette, szelídítgette, szeretgette.

***

Tanító:

„Háromszor haldoklott a Hegy. Én háromszor hittem, nincs tovább. Út híján is ránk talált a hír, hogy véget ért a háború. A Hegy a régi fészken ült tovább, magányosan, mintha kissé kirekesztette volna a világ, vagy mintha a Hegy bujdosott volna a világ előtt. Igen, úgy hírllett, a háború véget ért. De a béke még nem kezdte el a számolást.”

...

„A ruszók nyíltan hirdették, nekik a kommunisták a barátaik. De ettől még az esperesnek lent a faluban nem lett kevesebb a szava. Hozzá járt a régi adóügyi jegyző, a szegénybíró, s a többi „fentforgó” is ostyáért, tanácsért. Aztán jöttek az új, hivatalos emberek. A Hegy eléggé el volt zárva, hozzánk nem tolakodott sosem a hatóság.”

***

Csaknem éjfél volt már, mire a faluból a Dörgös jó kapatosan hazakeveredett. Fejét megülte a bor, az arcán örömvirág virult:

– Na, mit tátod a szád, láthatod, nem fogtak ott! – mordult a feleségére. – Sőt! Itt a hivatalos megbízás: én osztom a Hegyben a földeket. Ezek a málé falusiak ugyan még számolgatni, szavazni akarnak, hogy kinek, mennyi jut, de én többet a gyűlésükre nem megyek. Mire kiceruzáztatják a sok részletet, addigra én kikarózzom itt a jobbik urasági birtokot. Én, Dörgös Alfréd mondom meg, hogy ki mennyit kap. Azt is én döntöm el, ki hol hasíthatja ki. A végén, a mérésnél is ott leszek.

– Kellte ez neked. Még nem utáltak eléggé az emberek – kárálta az aszszony, és az ura elé lökte a levest. – Itt a sok munka, én szakadjak bele, te meg majd ellődörgöd az időt. Ehhez van eszed meg ahhoz, hogy a szalonnát fekete szövetre váltsd. Nem mondanád meg, mit csináljak azzal is? Talán terítsem vele végig a Hegyet?

...

...

Szüle Géza mintha nem csak a krumpli lenne forró, hanem a szó is, amit kimond, úgy mérte lassan a foga között.

– Én azt hiszem, a környéken nincs egy talpalatnyi föld se, melynek neve vagy gazdája nincs. A Szurdokvégtől jobbra a papok, balra az uraság dűlője húzódik. A Szőlősben a legtöbbünknek van pár sora. A szentpáli dűlő, a Köleses a báró tulajdona. Nem tudom, mit akar felosztani a Dörgös. A maga pár kataszterét talán? Vagy az erdőt? Mert a legszabadabb az lenne még. Azt sose lépték le, hány lépés hosszú, azt se számolták, hogy a belsejében hány fa áll. Én Amerikában kinkeservvel megdolgoztam azért, hogy miután hazajöttem, az öt holdamat megvegyem. Ez már az én tulajdonom, nem

engedném, hogy más elvegye. Ott a tengerentúlon, aki elvándorolt jó messzire hasíthatott, égethetett magának akár száz, kétszáz hold földet is. Aztán dolgozhatott, míg bele nem szakadt. Én a magyarországi öt holdról álmodtam akkor is. Ha venni lehetne, és olcsón megszámitanák, nem mondom, én szintén kiméretnék pár ezer ölet. Kuporgattam rá, van némi tartalék. A pengő viszont egyre rongyabb. Aki a városba megy valamiért, az borral, terménnyel, tejneművel fizet. Aki a városból jön, az tyúkért kést, ezüstkanalat, gyerekgöncöt kínál. Ingyen nem adnak semmit senkinek.

***

Tanító:

„Olyan földosztást se látott még a világ. Mesélik, a Dörgös nagyon kapkodott. Egyszer hosszában végigmérte az urasági dűlőt, aztán eldobta az ölet. Utána csak intézkedett: »Magának három holdat adjak vagy inkább négyet? No, akkor itt a széle.«

Még cövek se volt. A bokrosban vágtak husángokat. Az első gyorsan végzett, és talán húsz perc se telt, már telikürtölte a Hegyet. Nekem is beszóltak. »Tanító úr, a Dörgös mindenkinek annyi földet mér, amennyit csak akar.« Én maradtam, de szaladtak sokan. A Báródomb, úgy hívják az itteniek, nem túl nagy tábla. Hatvan kataszter talán, abba már a rét is beleszámítódik. Nos, széjjelmérték, alig több, mint fél nap alatt. Még hajba is kaptak azon, hogy aki később ment, annak kevesebb maradt. Nekem nem kellett a föld, s jól tudtam, hogy a muszkáknál a kolhoz váltotta fel a birtokot. A fiskális, a báróföldek új ura, már kiszagolta a változást, mert tavasszal mindent itt hagyott parlagon. Így terményben nem tett kárt a karók nyoma. Inkább a fejeknek ártott a szeleburdiság.”

...

...

A dombfalui igazságtevők Dörgös Alfrédot is elővették, és rápirítottak csúnyán.

– Földet osztani ilyen hebehurgyán. Hát hogy képzelte maga? – förmedt rá a városi.

– Ebből még nagy baj lehet – replikázott a boltos. – Az értekezleteken mindenkinek pontosan elmondtuk a szabályokat.

– Persze a pereputtyodnak kimérted a közeli legjobb táblát, mi falusiak meg járhattuk volna hetedhét határba hegyen át, völgyön át – dörmögte a bíró.

Dörgös különösebben nem hőkölt meg.

– Nem hihettétek, hogy minden nap a szar gyűlésekre járok – fortyant fel. – Ezer dolgom van nekem. Úgy tesztek, mintha a magatokét adnátok, pedig ez mind az uraság földje volt. Nagy f..ok vagytok, mondhatom. Én, Dörgös Alfréd elintéztem az osztást egy délelőtt, faintosan, mindenki elégedett vele.

Legközelebb keressetek magatoknak másik bolondot. Hanem, ha már ilyen messzi eljöttetek, igyatok egy pohár bort, ingyen adom.

Fejős:

„A második földosztó bizottságba nem került be senki a hegyiek közül. És a dombfaluiak persze, hogy az ittenieknek adták ki a legtávolibb és legsilányabbnak tartott táblát.”

...

„Épp a fűrész fogát metszettem, amikor ricsaj ütötte meg a fületem. Azt hittem, megint hazaért valaki. Mert akkor már javában szállingóztak vissza a frontot járt emberek. De akkor nem. A Kató jött az erdő felől és egy szép lovat vezetett, mögötte rajcsúrozott a sok gyerek.”

Tanító:

„Először a kisebbik Koldár gyerek, az Ignác jött meg. Aztán a Szüle Géza középső fia. Majd az lhász Mátyás, a Zsöndöcsné szomszédasszonyának ura. Pár napra rá a leventébe hurcolt másik Zombori gyerek. Nagy volt mindenhol az öröm. Nemcsak a rokonok, a többiek is mind rohantak és kérdezték, hogy az ő hozzátartozóikkal mi lehet. Volt, aki megnyugodva távozott, még akkor is, ha az ura orosz fogságba esett. Hiszen a halálnál minden jobb. A halál az már végleges. Persze a rossz hírt nem szívesen mondta el senki sem.

Egyik hajnalon beállított a leventék közt elhurcolt Tóth Béla. Amikor nem találta otthon az anyját, a Zomboriékhoz ment át érdeklődni, hogy hol lehet. A Zomboriné nem hazudozott: »Kint van a temetőben, fiam. Meghalt. Eltemettük tisztességesen.« Örült, hogy a legényke elrohant, és nem neki kellett elmesélni azt, ami a Tóthnéval megesett. A Béla a temetőben kisírta magát, és persze lassanként meghallotta, hogy az anyját megerőszakolták a ruszlik, s az, szegény, bánatában a Mélykútba ugrott.

...

...

Kató:

„A csikó lassan szokta a hámot. A kisafán kisebb súlyt is megtűrt maga mögött. Én, míg tartott a tanulóidő, a szőlőben dolgozgattam. Déltájban hazaugrottam, mert Árminné mindig főzött a gyerekek miatt valami löttyöt, meleget.

Éppen csak megettem a levest, már siettem is megjártatni a Pejkót. Mert a Fejős azt állta: »Minél többször török, annál jobban szokik.«”

***

Megverték az ablakot.

– Megyek már! – harsogta Dörgős mérgesen.

Nem gyújtotta meg a viharlámpást, az asztali mécseszt kapta fel.

– Ki a rosseb vagy? – tudakolta, elhúzza a reteszt.

Hirtelen nem ismert rá, kit takar a hatalmas bajusz.

– Megjöttem, édesapám.

Akkor látta csak hogy a nagyobbik fia a késői látogató.

– Hát te? Hazaértél végre – bökte ki, miután leért torkán a meglepetés. –

Hozd a cókmókot. Itt nagy a huzat. Még elcsapja a mécses lángját és keresgélhetjük a gyufát.

Akkor már Dörgősné is felneszelt. Kicsapta a konyhaajtót, s sietett a hang felé.

– Fiam? Hát élsz, Árpikám? Gyere! Gyere!

Ugrott a kemencepadról Ferkó is, a kisebbik gyerek. A kiabálástól úgyse alhatott. Ugrott az Árpád nyakába, rácsimpaszkodott:

– Megjött, bátyám? Úgy vártam már!

Dörgősné szava elakadt:

– Kisfiam. Hát élsz? Gyere! Gyere!

Aztán bent a konyhában, ahol már jobban világított a mécs, az Árpádra tapadt mindhármuk tekintete.

– Jót tett neked a háború. Egész megemberesedtél – mormogta Dörgős Alfréd –, de kell is ide a férfikéz. Jön az aratás, sok a szántás, a vetés.

Dörgősné nem telt be a fiával:

– Hát megjöttél? Hát élsz? Hála néked, Szűz Mária!

A kisebbik gyerek, a Feri, már bátyja combját lovagolta délcegen.

– A leves már elfogyott. Mit tipródsz itt, siess! Hozz kolbászt vagy szalonnát elő! – parancsolta Dörgős, a szoba is zengett belé. – Hát bort kérsz-e? Van még, dugtam el. lhatsz.

Indult kifelé, hogy megkeresse a korsót a sajtár alatt.

Az asszony szeme a fián ragadt:

– Megjártad a poklot te is. Milyen vékony vagy, mint egy madár! És minek rád ez a nagy bajusz? Legalább három évet öregít, ha nem tízet – eleredtek a könnyei, pedig az ura mellett az ő szeme rég szárazra kérgesedett.

Árpi földre eresztette az öccsét.

– Sokat nőttél – ütött a hátára. – Most már menj, aludj! Holnap majd adok neked madárlátta katonakenyeret.

Csak amikor elvonult a kisfiú, akkor állt fel és magához vonta az anyját, megcsókolta jobbról is, balról is.

– Már megint magát kínozza, bántotta? – faggatta csendesen. – Kihallatszott az ablakon.

– Á, csak összezördültünk egy kicsit. De most már itt vagy. Nem lesz semmi baj. Tudhatod, milyen rossz természetű az apád. A világért se szólj neki! Jobb, ha azt hiszi, minden rendben. Ugyan, ne sírj már, Árpikám! Ne sírj! Ketten majd bírunk vele valahogy.

Mire Dörgős Alfréd visszatért, szövetségre lépett anya és fiú.

Mire Dörgős Alfréd visszatért, hatalmát már kikezdte a szű.

***

Tanító:

„Augusztus közepén, kérem, gondoltam egy nagyot, elhatároztam, beindítom a tanítást, úgyis sok volt már a gyerekeknek a háború okozta kimaradás.

Végigkilincseltem minden szülőt, s kértem: küldjék iskolába a nebulókat. Az első reggelen csak hárman jöttek: a Zomboriéktól az egyik kisebb gyerek, a Kariéktól az Ádám meg a Korsó Borcsa.

Kérdeztem tőlük: »Hát a többiek?« Elsorolták: az egyik az apjával ment szénát gyűjteni, a másik a szőlőt kötözi a pincesoron, a harmadik az erdőt járja, a negyedik elindult, csak még nem ért ide, az ötödik meg a hatodik teheneket hajtott ki legelni és így tovább.

Leültettem őket, csak az imádságot mondattam el. Keserűség ülte meg a lelkemet. Egész nyáron szögeltem, toldtam-foldtam a padokat, azt a keveset, ami a németek után megmaradt. Ünneplőbe öltöztem és összekapartam néhány könyvet is. Álltam az üres osztály közepén, szemben velem a három málé gyerek. A legkisebbik a Zombori, izgett-mozgott, emelgette a fenekét, máskor egzecíroztam volna nyilvánosan, de akkor hagytam, majd rájön, mi a rend...”

...

...

Kató:

„Vetni: bizakodás. Aratni: öröm. De cséplés után jön a keserű számadás.”

...

...

Tanító:

„Felugrottunk mi is, mihelyt meghallottuk a kiáltásokat. A Fejős nagyon szuszogott, s a karján merő vér volt a gyerek. Pólyáért, gézért kutattam, de elvitték azt is a háborúzó. A diákokra ráparancsoltam, maradjanak odabent. Az utcán már gyűlt az asszonyserég. Szaladt Zsöndöcsné is, a szemét eszelős tűz ülte meg. »Vendikém, mi van veled? Vendelkém, beszélj!« kiáltozta. De arra is várni kellett, míg a gyerekebe a sírás beleszakadt.

Szerencsére nem volt túl mély a seb. A pálinkától, amit rácsepegtettünk, a Vendi újból elalélt. A Fejős is csak miután kipihegte magából a líhegést, az után beszélt el, hogy épp az erdőn dolgozott. Az eső esett, ennek ellenére kiment, mert előző nap kint hagyta a harangfűrész. Azt hitte, az ég szakadt rá, amikor meghallotta a dörrenést. Fejszét, fűrész, mindent eldobott. Futott-futott a dörrenés, a jajgatás felé. Ahogy meglátta a fiút, az ingéből rögtön tépést csinált. Amennyire a tüdeje bírta, pocakja engedte, végig loholt. Talán tíz perc is eltelt, a Vendel gyereken még mindig nem fogott a szó. Zsöndöcsné is akkor ugrott csak, s kérdezte, hol lehet a Pál fia? Annyit tudtam, hogy az iskolában nincs. Kórusban hadarta a többi gyerek, hogy reggel négyen indultak el az erdő felé. Fontolgattuk, melyik az a négy. Aztán lassan összejött. Hiányzott a Ferike, a Dörgös Alfréd kisebbik fia. A másik Zsöndöcs

ivadék, a Pál, s a Zomboriné se találta az egyik leányt. A Fejős sajnálkozott, hogy nem nézte meg közelebbről, hol volt a robbanás. Azt hitte, aknával játszott a Vendel gyerek, vagy löszert, dum-dumgolyót talált, és az sebezte meg.

A Dörgős Árpi rögtön elrohant. Utána futottak a többiek. Az iskolánál a Zsöndöcsné, a Vendelke maradt és pár öreg, aki nem bírta az utat. De bár ne mentünk volna annyian. Ahhoz a látványhoz a háború is semmiség.”

Zsöndöcsné:

„Ha igaz, hogy a bánattól megszakadhat a szív, akkor miért élek én?”

Tanító:

„Hiába volt körülöttünk a csend. Hiába kiáltottuk, itt a béke már. Mégsem mertem elkezdeni a számolást. A háború tovább szedte a vámot. Nem lehetett tudni, ki az, akire még szemet vetett. Borzalmas volt a látvány, leszakadt testrészek szerte-szét, s még borzalmasabb a három kis kereszt: Ifj. Zsöndöcs Pál élt hét évet. Dörgős Ferike élt tizenkét évet. Zombori Julis élt tizenegy évet. Jól mondta, kérem, Horatius: »Bella matribus detestata«, a háború az anyák átka.”

***

Dörgős Alfréd a sírnál nem bírta tovább a hallgatást. Még tartott a gyászbeszéd, de leintette az esperest.

– Hagyja már békén az Istent, a hazát. Meghalt a három gyerek. Vissza nem adja őket senki már.

– A feltámadáskor találkozunk velük – emlékeztette csendesen az esperes.

Dörgösnét hárman is tartották, hogy ne ugorjon a kis koporsó után.

Zsöndöcsné meggörbült, összetört. Egy hokedlit toltak alá, a kisebbik fia, a Vendel kezét szorongatta, akin látszott, hogy a nagy bánatból, a testvérhiányból még semmit sem ért.

Zomboriné az ég felé tárta karjait, és úgy sóhajtozott:

– Szép kis arca volt, s pár év múlva kérője is lett volna, elég!

Fejős:

„A Hegyen fél évig mindenki viselte a gyászt. Nem volt ennél szomorúbb temetés.”

***

– Megmondtam, keltsd fel az Árpit! – csapott másnap virradatkor az asztalra Dörgős.

– Nem keltem, már csak ő maradt nekem. Senki más. Nem hagyom, hogy belőle is szolgát, bérest csinálj! Hogy őt is megöld, akár a másikat!

– De most már csönd legyen! Ha mérgecsisz, behozom az ostort, s olyan táncot jársz, hogy lepotyognak a csillagok!

Nyílt az ajtó, belépett a Dörgős nagyobbik fia. Látszott, majd szétfeszíti az indulat. Keze ökölbe szorult, akár az apjái szokott. Szemében a fájdalom mellett a harag lobogott.

– Maga nem táncoltat itt senkit, tudja-e? Maga legjobb lesz, ha elmegy és viszi a hírt, hogy elárulta az egész Hegyet. A júdászsizmát hordhatja a városban.

Dörgöshöz a kispad volt legközelebb. Már markolta is. A lebillenő vödörből kiömlött a víz.

– Na, majd én móresre tanítalak.

A fia kitért a csapás elől, és a zsebében kést keresett.

Dörgösné vetette közéjük magát.

– Hát nincs neked Istened? Még erre is kezdet emelsz?

Dörgösből lelohadt a tűz. Érezte, túlmént a megengedhetőn. De jó szó a szájában nem akadt. A sarokba vágta a padot. Kiment. Befogott. S elporzott a város felé.

***

Kató:

„A Hegyen nincs titok. Lehetnek bármilyen vastagok a falak, lehetnek pléhből az ablakok, minden napvilágra kerül. Ismerik egymást az emberek. Elég egy fél szó, fitor vagy sejtelmes mosoly, már gerjed is a hír. Így volt a Dörgössel is. Amikor lhász né átment hozzájuk egy kis petróleumért, ott sírt egymás mellett anya és fia. lhász né azt hitte, még mindig a gyász nyomja a szívüket. Vigasztalta őket. De a konyhában összetört a pad, az asztal is feldöntve feküdt. Azt is látták többen, hogy Dörgős Alfréd a lovait verve elszelelt. Délután Dörgösné a Horváthék portája felől kérdezett. Üresen állt, mióta felakasztotta magát a két öreg. A gyerekeik Szüléékre bízták a házat, hogy adják el, ha lesz rá vevő. Dörgösné kifizette a kevéske árat és az Árpival, a megmaradt fiával, még aznap délután átköltözött. Magukkal vitték a szekrényeket, az ágyakat. Szerencsére nem esett túl messze egymástól a két épület, és a cipekedésben segítettek mások is. Kifoltozták a falat, megtömködték náddal a tetőt. Átvezették a két tehenet, átvitték a malacokat. A Dörgős Alfrédnek, mire újból hazaért, már nem sok mindene maradt.”

...

...

Tüske Kató szenvedelmei

Kató:

„Gürcöléssel teltek a napjaink. Reggel keltem, átmentem az istállóhoz és elláttam a lovat, Árminné megfejté a kecskéket, nekem és a gyerekeknek készített egy kis tejeskávét. Utána én indultam a határba vagy a Szőlősbe. Árminné mosott, főzött, a kertekben kapált, a két lurkóra ügyelt és várta az urát. Észre se vettem, csak nagy soká, hogy megint lötyög rajta a szoknya, pedig két hónappal azelőtt varrtunk bele új csípést.

»Többet kellene enni« korholtam. Ő csak legyintett: »Nem az éhség rág, hanem az, hogy nem tudom, hol van az uram. Már rég meg kellett volna jönnie. Pedig érzem, él. De akkor miért nem siet haza? Miért nem jön haza?»

...

...

Tanító:

„A Zsöndöcs Pál már a lágerben megtudta a hírt, hogy meghalt a nagyobbik fia.”

Fejős:

„A Pali elcsöndesedett. Ha kérdezték, igent mondott vagy nemet. Szakasztott olyan lett, mint az apja, csak a verebek helyett a Vendel fiát nézte szüntelen.”

Fejős:

„Az én kertemben is termőre fordultak az új almafák. Negyvennyolcban már csaknem három mázsa almám termett. Az volt az első igazi év. Úgy emlékszem: 1948-ban az urasági föld egy részén pedig megalakult a téeszecsoport. Hívtak engem is. Nem mentem. Két dolog lett az éltetőm. S úgy hiszem, mindkettőt jól megtanultam. Az első: nem kötöm senkivel össze az életem.”

Tanító:

„Rajtam bosszút állt a háború. Negyvennyolcban újból útra kelt mellemben a szilánk. Mire visszakerültem a kórház után, már leterelték Dombfaluba a tanítványaimat. Azt mondták: nem szükséges már a Hegynek se egyházi iskola, se kántortanító. Mindig szerencsés embernek véltem magam, amiért a túléltem a háborút, pedig a szilánkra ráment a fél életem. Töprengtem: most aztán hová, se hajlékom, se rokonom. Kaptam a szón, amikor ajánlották: hadirokkantként, az iskolaépületben lévő szobámban megmaradhatok... Figyeltem a Hegyet. Volt időm elég. Mert a magányos embernek az a legnehezebb, hogy elfelejtse önmagát. Hogy ne bámulja mindig a sebet, ne sirassa az elszalasztott éveket.

Dombfaluba nem is hívtak engem tanítani. Furcsállták a térdnadrágomat, utálták a nyakkendőimet, a gojzerverrott cipőimet, a sétapálcámat, ismerték a hitemet, sejtették a nézeteimet. Rám sütötték a bélyeget: reakciós. Ez különösebben nem érdekelt. Az én szótáramban a kommunista jelentette a gyalázatost.

Itt, a Hegyen jók voltak hozzám az emberek. Tanító úr voltam, Tanító úr maradtam a mai napig.”

***

Árminné meghalt.

Váratlanul, csendesen.

Egyik délután ruhát mosott; a teknő fölé görnyedt, gyökérkefével súrolta a vásznakat. Egyszer csak azt hallotta az Andris gyerek, hogy anyja a vizesfazék mellé puffan, zuhan. Rögtön ugrott, emelte volna fel, de az Árminnéban már nem volt erő. A jajgatásra Kató is előkerült a kertből. Ő is húzta, ő is vont, élesztgette, szolongatta. Nem hitte el, hogy az áldott jó szív már nem dobog.

A temetés békés volt, nem zavarta semmi zaj.

A nap felitta a megszorult ködöt.

A sírt ellepte az összehordott sok virág. A lelkész szép szavakkal elköszönt.

Kató hazavezette a két zokogó gyereket.

– Ne sírjatok! – nyugtatta őket. – Édesapátok él. Csak éppen még hírt adni nem tudott.

– Mi lesz velünk? – kérdezte könnyein át Miksa, a nagyobbik gyerek.

– Mi lenne? Itt maradtok velem. Nagy ez a ház, ha négyen megfértünk, elleszünk benne hárman is. Ti nem maradtok árvák, mint én annak idején. Itt a ló, bérelek még földeket és az igásmunkáért cserébe az emberek is segítenek.

***

Dörgős:

„Nem tagadom, mert én Dörgős Alfréd nem félek senkitől. Kimosdattam az egyik purdét. Nálam segítkezett a lány. Ha füstös is volt, dolgozott sokat. És ha szagos is volt, öle akár a tűz. Köptem rá, hogy mit mond a sok pipás. Mert nekem egy parancsolóm volt csupán, azt is Dörgős Alfrédnek hívták. Ő tartotta bennem a lelket, ha már minden összetört. És a dög nehéz kévék másik felét is ő emelte talán. Lehet, hogy a purdéval is ő szeretkezett, de nekem is jutott bőven ölelés, élvezet. Annak meg külön örültem, hogy a megfutott feleségemnek újabb kint szerezhetek vele.”

Fejős:

„Többször is hozzám futott a két Ármin gyerek. Kérdezték, a Katóval mi lehet, hol lehet. Első alkalommal átmentem hozzájuk, vártam velük reggelig. Elbóbiskoltak közben, de a Miksa minden zajra felneszelt.

Én nyugtatgattam: »Csak a kutya csaholt, csak a disznó dörgöli a hidas oldalát.«

Másnap reggel alig pirkadt, már indulni akartak a gyerekek ki a pusztára, gyalog. Tartóztattam őket, várjanak kicsit. Hiszen ha baj lenne, a korán kelőkkel már visszaért volna a hír. Úgy déltájban hallatszott a szekérezőrej. Láttam, a ló alig vánszorog, s a bakon ott szendergett Katinka. Megtörtént ez többször is, míg bírta a munkát, nem jött haza, a bérelt föld mellé nyakába szakadt még Árminéké is teljesen. És versenyre kelt sok férfival. Itthon is ezer dolga volt. Nemegyszer elnéztem, hogy kap ide-oda. Főzött, mosott, majd várta a kert, a szőlő. S még arra is volt benne szusz, hogy a gyerekekhez legyen kedves szava.”

...

...

Dörgős

„Nekem jól ment a sorom.

Pár év múlva szétdobattam a régi házat, mert az valamikor még tömésből épült, csak az istálló meg a kiskonyha maradt. Megrakattam a falakat. Palotát építettem ide, három szobát, csak konyhát, akkorát, mint az egész Zombori ház, kamrát, spejzt, tornácot, hétoszloposat. Azelőtt nem voltak itt csak viskók, szoba, konyha, kamra, istálló. Azt akartam: bámuljanak az árulók, akik elmenekültek mellőlem, emésszék magukat. Tátsák a szájukat, akik azt hitték, hogy nélkülük megesz majd a kosz, elborít a tetű. A feleségem és a fiam még mindig abban a régi viskóban éltek, nyakukba csorgott az eső.

...

Értette ezt mindenki. Az egész Hegy lesben állt. Várták, mikor csap le rám az Isten ostora. Mert buták voltak mind, azt gondolták, amit ők nem mernek, azt másnak se szabad.”

***

Ötvenegyben vagy ötvenkettőben lehetett

Tüske Kató a tűzhelynél szöszmötölt. Nedves volt, nem égett rendesen az ág. Füst szállta meg a konyhát. Szemet mart, torkot kapart.

Kató fosztásból új gyújtóst pödört. Végre elkapta a láng a fát.

Kikiáltott az udvarra:

– Miksa, hozz már be pár tojást!

A fiú hamar visszaért a tyúkólból. Két kezében alig fért a törékeny teher.

– Jaj, vigyázz, még elejted! – szaladt elé Kató.

Rántott hús lesz vagy tojásos leves? – kíváncsiskodott a gyerek. S már túrta is az ingét, hogy ő majd segít.

– Nem kell, rágyőzők! Inkább játszatok! – háritotta el Kató. De közben besomfordált az Andris, és suttogott félszegen:

– Egy ember jött hozzánk, most nyitotta be a kiskaput.

Kató megrémült: ki a csuda lehet? Az idegen többnyire a baj, a gond hírnöke.

Pénzt visz, zabrál, begyűjt, felír, utasít, fenyeget. Az idegen nem jár csak úgy jókedvéből a Hegyen.

Lecsapta maga elől a kötenyt, hogy ne találja senki piszkosnak. Nyílt is az ajtó. Ott állt egy férfi. Szeme könnyezett. Kitérte karjait.

– Hát gyertek, gyertek!

De csak a semmit ölelte két keze.

– Gyertek picinyeim, gyertek mindeneim!

A Kató ismerte fel.

– Béla bátyám, maga az? Visszajött? Ó, milyen kegyes az Úr. Gyerekek! No! Fussatok már! Csókoljátok meg édesapátokat!

Először a kisebbik, az Andris indult el. Az apja magához szorította.

– Ejnye, hát nem ismered meg jóapád? Eredj! – lódított Kató a másikon.

Aztán ment az is, apjába csimpaszkodott. Sírás töltötte meg a szobát. Sírt Ármin Béla, sírt a két gyerek. Tüske Katónak is eleredtek a könnyei.

Összeborultak négyen együvé. A kisebbik fiú apja kezét csókolta, a nagyobbik a derekát markolta. Kató a két gyerek hátát simogatta.

Mindnyájukat rázta a zokogás. Körülöttük elült már a füst. A találkozás volt, ami szemet mart, gégét kapart. Öt perc is eltelt, mire Kató felneszelt.

– Üljön már le! Fáradt lehet nagyon! – Csak miután már a férfi letelepedett, akkor kezdte el: – A felesége... – a hangja megbicsaklott.

– Tudom, már tudom – sóhajtott Ármin Béla, és beesett, vézna arcán fájdalmasan rándult az ín, kajla bajuszán elakadt a könnypatak.

...

...

Fejős:

„Egyetlen nap ismét emberek sorsát fordította meg. Két eltűnt megkerült. Két gyerek a Hegyen új apát talált, s két gyerek a Hegyen elvesztett egy anyát. Amit adott egyik kezével, azt a másikkal elvette a sors. Ármin Béla, bár azelőtt ő volt a részesbrigádban a legjobb kaszás, búcsúzólul a Katinkára hagyta a szentpáli földeket. Biztos azt hitte, ezzel mindent adósságot leró, mindent meghálál, megfizet. Ő nem tudhatta, mit tett a családjáért a Kató, hogy feleségének egyetlen támasza, gyerekeinek anyja volt. Sajnáltuk Katinkát mindannyian, amikor hármásban, kézen fogva megindultak le a Horgason. A két gyerek méterenként megállt. Intettek vissza. Adtak a Katinkának tíz búcsúcsókot is. Ő meg csak állt megtörten, könnyesen, mint aki éppen valakit temet.”

***

– Látom, szép almát árul – szólt oda egy férfi Fejősnek. A kalap alól kilátszó haja olyan volt, mint a fényes szurok, és a szeme is nagyon sötét, szinte égetett. Azt hihette volna róla az ember, hogy cigány, ha a bőre nem lett volna nagyon is fehér, halovány.

– Ugy igaz – hagyta helyben Fejős.

– Vennék ötven kilót! A lakásomhoz kellene hozni, nem ide – közölte az idegen. A szavai pattogtak, mint a parancsszavak. – Két utcával odébb, a kórház portájával szemben lakom. Megoldható?

– Meg – válaszolta Fejős, s csak abban reménykedett, hogy nem egy adószedőt küldött vevőjének az Úr. Igaz, az alma már nem volt beszolgáltatásköteles, ám a „parasztnyúzó” kitaláltak volna más sarcot, biztosan.

– Az a baj – jegyezte meg Fejős –, csak akkor jöhetek újból, ha megint szabad lesz a ló. Mert ez a Tüske Katóé, nem az enyém. Tőle szoktam elkérni, ha nagyobb fuvart hozok.

A fekete férfi hirtelen megváltozott. Összeszaladt a két bozontos szemöldöke, szája sarka mosolyra nyúlt.

– Mit mondott, kié a ló?

– A Tüske Katóé – felelte Fejős. Még csikó korában vette, ezt tanúsíthatom! – tette hozzá, mert eszébe jutott, hogy valamikor a boltosnál már gyanúba keveredett a Pejko.

A kalapost nem érdekelte a megfáradt gebe. A távot vallatta.

A semmibe meredt a tekintete.

– Mondja, elvtárs, hova való? – kérdezte kis idő után.

– Hát a Hegyre – közölte Fejős, akit megrémített az elvtársazás. – Tudja, van ott egy kis falu az erdő ölén.

A fekete férfi egészen felmelegedett. Szúrós feketéből kedves barnára váltott a tekintete.

– Igyon meg egy kávét velem! – javasolta.

Fejős világéletében az ösztöneire hallgatott.

– En csak frankkávét iszok. Különben sem hagyhatom magára a lovat – bökte ki kifogásként azt, ami először eszébe jutott. – Megugrasztja a sok autó.

A férfi nem hagyta lerázni magát.

– A városháza biztos útjába esik. Addig elvihet. Közben beszélgetünk.

És már fel is pattant a bakra. Aztán csak érdeklődött. Egész úton arról faggatta Fejőst, hogy néz ki a Tüske Kató, mi van most vele.

Fejős először azt hitte, hogy az idegen Kató valami távoli rokona lehet, így aztán elmesélte, miként járt a Kató, hogy vele élt egy darabig a két Ármin gyerek, hogy sok bánat érte a háború alatt, utána meg parasztnak állt. Nem volt hosszú az út. A férfi is sokat kérdezett. Egy-kettőre odaértek a városháza elé. A fekete férfit végig megkalapolták a városban az emberek. Még a katonák is szalutáltak rendesen. Gondolta akkor már Fejős, hogy nem akárki utasa akadt. A kalapos a Fő téren leugrott. Ötven kiló almát rendelt, de hozzátette, lehet hetven is. Búcsúzóul meghagyta nagyon:

– Mondja meg annak a Katónak, hogy: a kunyhóbeli sebesült férfi él. Jöjjön be, a városházán megtalál. Neki nem a föld való. Tanulnia kell! Mondja meg neki, jóember, hogy keressen meg valamelyik szerdai napon.

***

Dörgös:

„A kommunistákat és más dirigálókat ki nem állhattam. Mindnek az fájt, hogy én, Dörgös Alfréd viszem valamire. Hol a tanácstól jöttek cseszegetni, hol fináncokat, begyűjtési ellenőröket küldtek a nyakamra. Egyszer az egyik öt sonkára rátalált. Faggatott, hogy az egy hízómnak, amire vágási engedélyt kaptam, hogyan lehet öt sódarja. Mondtam neki, ne szarozzon velem, ha éhes, vigyen el egyet nyugodtan. De ez fafejű volt, esetleg a társától félt. Elkobozta a sonkát, nem csak az egyet, mind az ötöt. Kirakták a városban a kirakatba, és a nevemet is melléje írták, hogy feketevágó vagy mi a franc vagyok, aki sabotálja a közellátást. Ha a tanácselnök, aki gyerekkorában nálam gulyáskodott, nem áll akkor mellém, elvittek volna valahova robotra, az Alföldre vagy rezet bányászni, szenet fejteni. A falusi Hángli Nagy Antit állítólagos feketézésért két évre felejtették Recsken, élete végéig nem múlt el benne a harag. Szerencsére nekem mindig voltak jó embereim. Kaptak, adtak. Már csak ilyen a világ. Az a Karcsi, a falusi tanácselnök azt tanácsolta, mondjam vissza a bérelt földeket, mert különben előbb-utóbb kuláklisra tesznek.”

Fejős:

„Megnősült a Dörgös Árpi is. Napszámba járt, bérelt földön, az erdőben dolgozott. Egyszer csak kocsival állt elő. Felpakolta rá anyját és a megmaradt motyót. Leköltöztek Dombfaluba. Ott szereztek neki egy girhes nőszemélyt. Lagzi se volt. A nő a téesz csoportban dolgozott. Mert nem tudom, mondtam-e, a falusiak még valamikor negyvenkilencben téeszcsét csináltak az urasági birtokon. Többnyire olyanok álltak oda, akiknek a nadrágján a folton is folt volt. Kínlódtak, de alig mentek valamire. Igaz, az államtól kaptak traktort, masinát, csak legtöbbjükből hiányzott a földalázat, az állatszeretet, és nekik is le kellett adni a terményeket. Nagy újság volt, hogy megnősült a Dörgös Árpád. Még nagyobb lett, amikor azt beszéltek, hogy ő is a csoportba áll.”

***

Dörgös kileste fiát, ahogy az a téesziroda felé ballagott. Az lovak közé csapott, hamar utolérte az előtte baktatót. Melléfarolt.

– Ide figyelj, gyerek! Remélem, tudod: a föld továbbra is enyém, ahhoz semmi közöd! Nevemen van a haszonélvezet.

A fiú fel se nézett az apjára, azt dörmögte:

– Nekem is osztottak, az én nevemre is írtak, majd a tanács felez.

Az idősebb Dörgös agyát teljesen elborította az indulat, kifakadt:

– Ne fordíts hátat, hallgasd meg a szavam! Ha nem tudnád, az apád és a parancsolód vagyok!

Dörgös Árpád olyasfélét felelt, hogy kinyalhatja, akárki is...

Dörgös Alfréd ganét hordott nem sokkal előbb. Kéznel volt a villa. Ütött. A veszekedésre több dombfalui téeszcsés is előkerült. Egyik visszaugrott fejszéért, a másik kezében szívlapát... Dörgös inkább elvágatott.

***

Tanító

A Dörgös Árpád talán három hónapig is betegeskedett. Utána, mivel az esze jól fogott, ereje volt, elküldték traktorosiskolába. De fél évet se szánthatott. Egyszer, amikor a határból hazafelé tartott, a kukoricásból eléugrott az ütődött Korsó Józsi. A Jozsónak az Isten nem sok észet adott. Talán megijeszteni akarta a traktort, mint szürkületkor az asszonyokat. A lábán ment át a kerék. Az eke felszakította a hasát, kiomlott a bele. Ott helyben szörnyethalt. A Dörgös Árpádnak fékezni se volt ideje, a dűlőúton kitérni sem tudott, mégis másfél évet kapott. Ha a háborúban ilyen szigorúan büntették volna a kioltott emberéleket, egyesek raboskodnának a végítéletig.”

Zsöndöcsné:

„A Dörgösnét ide temették a Hegyre fel. Az orvos szerint tüdőgyulladás vitte el. Inkább azt hiszem, a falu nyomta agyon. Hozzám hasonlóan a rosszból is jutott neki elég, meghalt a kisebbik fia, a Ferke, a mi Palikánkkal együtt robbanás szaggatta szét. Dörgösnének még ráadásul ott volt a barom ura, hozzá képest egy áldás volt az én férjem, a Pál. Az utolsó csapás az volt szegény asszonynak, hogy a baleset miatt leültették az Árpit, a támaszát.

...

„Hát mi járt itt, akkor is, ha nem az ördög maga. Zokogott a sírnál a Hegy, s közben az új kőházban a Dörgös Alfréd nótáit húzta három cigány.”

Dörgös:

„Kiadtam nekik, úgy muzsikáljanak, olyan hangosan, hogy lent a faluban is lehessen hallani. Nyútték is a vonót, keményen.”

Zsöndöcsné:

„Az Úr büntetett! Megmutatta, a Hegyre is figyel. Ballagtunk haza a temetőből szótlánul. Hirtelen füst szállt felénk, mintha a halott lelke repülne el.”

Fejős:

„Nagy volt a láng, pattogott a tűz. És senki sem rohant oltani. Pedig ez addig olyan törvény volt a Hegyen, mint a tűzparancsolat.”

Zsöndöcsné:

„Az Úr büntetett. Dörgös feje fölül leégett a tető. Szerencsére hátra, a kertek felé hordta a pernyét, a szikrát a szél.”

Dörgős:

„Elosontak az égő házam előtt a hegyiek, nem fogtak vödöröt, nem húztak vizet, nem jöttek segíteni. Arra vártak, hogy megdögöljek. De egy Dörgős Alfréd nem adja meg magát.

Kihordtam a gabonát, kicipeltem az asztalt, a szekrényt – az ágy az teljesen odalett –, kiengedtem a lovakat, a teheneket, kitártam a baromfiól ajtaját. És szerencsém volt megint, az eső is ráeredt.

Nem segített más, csak a három cigány. Visszaszolgáltam nekik. Még füstölgött a tető, amikor felültünk a csézára, levágtattunk a szurdokon. Át a szomszéd faluba, ott élt egy másik muzsikus banda. Azok húzták az enyémekeknek másnap reggelig.”

Fejős:

„A cigányok mesélték később, hogy Hőböri nem bírta magával a volt felesége temetése idején. A tornyos ágát félrehúzta, s koszos lepedőt terített rá. Az ágyra tetette a nagybőgőt, mellette két gyertyát gyújtatott. Nótával, tánccal gyászolta asszonyát. A csárdáshoz már kicsi volt a szoba, az udvar kellett neki. És miközben kint ropta gyalázatos, bicegős táncát, a lepedőhöz ért a gyertyaláng. A nagybőgő fája pedig száraz nagyon. Mire véget ért a dal, már az ablakot nyaldosta a láng.”

***

Tüske Kató az asztalnál ült, mint akkortájt annyiszor. Előtte üveg bor, homályos pohár.

Nem ivott sokat. Csak annyit, hogy a felejtés ellepje az agyát.

Hogy ne hallatsszon az óra ketyegése, és ne vakítsa a mécsvilág.

Hogy ne rázza testét a vágy.

Pár nyelet bor, és az éjszaka megnyugvást hozott. Néha vendég is érkezett.

Többnyire a Fejős nézett be, máskor valamelyik asszony vagy éppen az italt kolduló Zalainé.

***

TANÍTÓ

„Én miután a szövetkezetnél elvállaltam a könyvelést, kevesebb időt töltöttem a Hegyen, ám szívemen viseltem a sorsukat. A villany dolgában is én jártam el. Ígérték a tanácson, kiépítetik a Hegyre, csak fizessük meg a hozzájárulást. Persze, a legtöbben ágáltak ellene. Négyen írtuk alá: a Tüske Kata, a Szüle Géza, a Zsöndöcs Pál és jómagam. Végül kialkudtam, hogy így is felvezetik, csak megmondták, csak akkor köttethetik be a többiek, ha befizetik házanként a kétezer forint hozzájárulást. Lent a faluban akkor már több éve égett a villany. Ám mi mindig is esztendőkkal kullogtunk a Dombfalu után.”

***

Az asztalon bor, mellette két pohár.

– Sötétedik – állapította meg Kató – és akkor először, a kis kapcsolóval bekapta a szobába a fényt.

Fejős arca elé kapta a kezét.

– Túl világos ez – berzenkedett. – Rontja a szemet, eszi a pénzt.

– Dehogyan rontja – ellenkedett Kató. – Akkor a városiak már megvakultak volna rég.

– Ennyi világosság teljesen felesleges – szögezte le Fejős. Szedelőzködött, hogy elindul haza.

– Ne siessen! – tartóztatta Kató. – Egy pohárral megihatunk még.

Kiürült a két pohár kétszer, háromszor is. Fejős szeme már megszokta a kivilágítást, esze is inkább az árát, a kétezer forintot vetette el.

Egyszer csak kihuny a fény.

Sötétség jött váratlanul, hirtelen.

Tüske Kató gyufa után kajtatott, a nagy vakságban ki kellett tapogatnia, merre van a mécs.

Még fel se lobbant a kanóc, egy sikoltás szántott végig a Hegyen és követte jajveszék.

Fejős rögtön indult, Kató a viharlámpát akasztotta le.

***

Fejős:

„Sose szerettem a gyászt, és nem szívesen néztem más bánatát. Mégis kétszer adatott meg nekem a szomorú tisztelet, hogy rossz hír-vivő legyek. Kirohantam a sipító hang nyomán. A szérűskert előtt jajgatott az Esztike, az egyik Zombori leány. A sötétben, már csak egész közeli távolságból láttam, hogy valaki hever a lány előtt. Gondoltam: valami legényvirtus lehetett megint, karózás, késelés. Gyorsan gyufát sercintettem, kerestem a vér nyomát. Nem leltem sehol. Amikor a fejéhez emeltem a körmömre égett lángot, akkor láttam, hogy a kisebbik Zsöndöcs gyerek, a Vendike fekszik ott. Nem tudtam már felkapni, mint a robbanás idején. Szerencsére a Kató is odaért, lámpást hozott, s jöttek a dobogásra, sikoltozásra még sokan. Aztán az Ihász Gergővel vállnál és lábánál, megfogtuk ketten a fiút. Mire Zsöndöcs Pál az utcaajtóba ért, ott voltunk vele. Bent, a mécsvilágnál láttuk, hogy a bal kezét, a halántékát érte valami feketeség. Nem élt.”

...

...

Dörgős:

„Nagy csapás érte a Zsöndöcs Palit. Megrokkant bele. Mondtam neki: »Ne emészd magad ennyire. Nekem is volt két fiam, most egy sincs, mégis kibírom, mert az élet ilyen...

Koporsóért, koszorúért mentünk, ott gubbasztott mellettem a bakon. Egyszer csak szólt: »Állj meg egy kicsit! Ostort ígértem a gyerekeknek. Van itt egy szilfa a partoldal tetején.« Gondoltam: hátha a sírjára teszi. Vártam vissza. Telt az idő. Hogy mennyi, azt meg nem mondhatom. De sok elmúlhatott, már rúgta a követ patájával a ló, amikor észrevettem, hogy eltűnt a kocsiról a rudazókötel. Rosszra gyanítottam. Felkapaszkodtam a Horgas oldalán. Vissza is csúsztam párszor. És mire felértem, hát... a szilfán ott lógott a Pál.”

**

Tüske Kató a téllal küszködött.

Követelődző volt a hó. Kupacban magasodott a házak között. Hajnaltájt ellapátolták, de a szél cipelte torlasz délre ismét összegyűlt az ajtó előtt. Fejős kutyája az ólban kushadt.

A verebek reszkettek az eresz alatt.

Egyik reggelre, bár este még ivott, megdőglött a Pejko.

– Uri ló volt ez, paripa – bizonygatta a Fejős. – Talán éppen a bábolnai ménesből szökött. Nemes vér keringett benne. Szaladozásra, ügetésre termett, arra, hogy nők, férfiak feszítsenek a hátán. Megaláztatás volt ennek az igavonás, a szántás. Éppúgy, mint neked is, Katinka.

– Szegény pára – kesergett Kató. – Olyan volt, mint a gyermekem.

.....

Boldogság, te röpke perc

Az udvaron olvadni kezdett a hó, üzent a tavasz. Kató elhatározta: ideje új ló után nézni. Benyúlt a sublótba, ismét átszámolta a pénzt, mely egy zsebkendőbe kötve egész télen ott hevert. Méregette a gyűrött ötven-, százforintosokat.

Mennyi munka, mennyi év. Miért van az, hogy az ember legnagyobb nyúge a pénz? Hogy megkeresni kín, kiadni fájdalom?

Kopogtak. Hármat, egymás után.

Ki a franc lehet? – neszelt fel Kató. A Fejős ilyen későn már nem jön át. És most, hogy nincs lovam, fogatért se keresnek a hegyiek.

Gyorsan visszacsomózta a köteget, a köténye alá rejtette, gondolván, ott van a legjobb helyen.

Még egyszer kopogtak. Hármat, egymás után.

– Én vagyok az, Kata. A tanító! Engedjen be, ha fent van még. Lenne magához pár szavam!

A Tanító? – hökkent meg Kató. Hát ez meg mit akar?

Beengedte. Leültette. Érdeklődtek egymás egészsége felől. Kató bort is töltött; kéznél volt az üveg. A vendég gyorsan a lényegre tért.

– Hallottam már korábban, hogy megdöglött a ló. Sajnálom. Magánál nagy becsben volt. És tudom, ügyes asszony maga. De, kéremszépem, nem ez hozott ide. Két éve kijártam, hogy kinyisson a bolt a Hegyen. Az emberek kevesellik a négyórás nyitva tartást. Elintéztem, hogy hatórás legyen. A lány, aki feljárt a faluból, a három gyereke mellett így már nem vállalja el. Helybeli boltos kellene. Magára gondoltam. Dolgozni szeret. Megbízható. S úgy emlékszem, a számtannal se volt sok baja.

Kató hamarjában azt sem tudta, hideg van vagy meleg.

A Tanító bátorította:

– Nem nehéz munka, a hat órában rágyőz rendszeren. Ügyes asszony maga, s ami nem utolsó szempont, szeretik a hegyiek.

***

Fejős:

„Boltos lett a Katinka. Engem úgy ért a hír, mint az almát az első napsugár. Váratlanul, s mégis kedvesen.”

Zsöndöcsné:

„Három jelet küldött számomra az Úr. Három figyelmeztetést. Ráment a két gyerekem, a férjem. Én fel se vettem a többi kínszenvedést. Az egész Hegy vétekben, mocsokban élt. A sok gyötrelmem mégis nekem jutott. A Dörgős Alfrédnek velejéig hatolt a gonosz, és ő mégis virult. Az én uram meg, akinek nem volt egy rossz szava, bűnnel halt meg, még a mennyországba se kerülhetett. A Tüske Kató a világ cefkája, átkával megkeserítette a Hegyet, ám az Úr engem sújtott, odalett mind a két gyerek. Két szép, nagy gyerek. Kértem az Istent, vigyen el engem is! De nekem az élet lett a büntetés!”

Dörgős:

„Az a falusi fehérszemély, akiről azt mondták, hogy a menyem, olyan volt, mint egy piszkafa. Lapos. Sehol egy völgy, egy domborulat, ahol az ember megpihentethette volna a szemét. Egyszer száját biggyesztve elvonult mellettem, hallottam, amint csúszkált a csontján a bőr. A kocsmánál álltam. Nem köszönt. Köptem egyet a lába elé. Gondoltam: épp’ a fiamhoz való. Elképzelttem, amint este lefekszenek, kihűl alattuk az ágy, és elfogja őket a reszketés. Egy gyereket se tudtak összehozni, nem bizony. Mérget vettem volna rá, hogy kiveszik a Dörgős név, írmagja se marad. Igaz, én potyogtattam mindenfelé a magot, de nem tudok róla, hogy máshol is megfogant. Néha azon törtem a fejem, hogy vénségemre én fogok egy szukát. Csak hát szájalós fehérszemélyből egész életre elég volt az az egy, akivel a pap összeadott.”

***

Tüske Kató a boltban új életre kelt. Arcán kedves mosoly vert tanyát.

Sürgött-forgott, ez jelentett neki a szántás-vetés elhagyásáért feloldozást.
– Rózsi néném, mit adhatok? Ne csak élesztőt vigyen! Van itt szalámi, csak egyszer próbálja meg! Jobb, mint a kolbász, és hetente frisset hoznak belőle, nem eszi még a penész.
– No, adjál öt dekát.
– És maga, Géza bácsi? Ugye, pipadohányt? Hozattam három kartonnal is. Nem szortyogtat itt többé senki üres pipát.
A jókedv, a tűz, ami Katóban lobogott, vonzotta az embereket. Sokszor tértek be a boltba csak körülnézni, beszélgetni egy kicsit.
Kató a boltban új életre kelt.
Szemében kivirágzott két fénysugár.

Fejős:

„A Katinka eladta a földeket, s kapott értük egy véka pénzt. Hiába fiatalabb volt, mint a többiek, ki tudott bújni a rabság alól. Azt említette egyszer, a boltoskodásra a Tanító vette rá. Ha igaz, úgy nagy jót tett vele, elkopott volna, akár a többi nő. És a Kató még jókor eladta a földeket, ő még kapott érte egy véka pénzt.”

***

Kató nem akarta a kinnal szerzett pénzét elkótyavetyélni, de a zsebkendőbe kötve se okozott sok örömet. Húsz-harminc este is eltelt, mire megérett a gondolat: az talán nem pazarlás, ha vesz egy bútort. Az ágyakat, a szekrényeket még az apjáék csináltatták, valamikor a világ kezdetén.
– Ez diófából készült, bátran ajánlhatom – biztatgatta a kereskedő. – És nézze, jár hozzá egy háromszárnyas tükör. Minden oldalról láthatja magát.
– Ugyan? Én? Minek? – pironkodott Kató. De tetszett neki a garnitúra, és éppen a tükör miatt.
– Vigyázni kell, hogy bele ne menjen a szú – jegyezte meg hazafele Szüle Géza, aki elől ült a bakon. Kató a kocsiderékban a tükröt markolta.
Hogy fel ne dőljön, mert már az övé lett volna a kár.
Hogy el ne törjön, mert akkor biztosan újabb hét esztendőre pártában marad. Első éjszaka majdnem kivetette az ágy. Hiányzott a szalmazsák. A második este mindent végigtörülgetett. S a harmadikon is. A negyediken már nem. Hátha megkopik a politúr.
Az ötödik este odaállt a tükör elé. A boltban töltött idő alatt alakja kissé kitelt, mellei is domborodtak, szégyentelenül, peckesen.
Éjszakánként csatakos lett a lepedő. Ismeretlen férfiakkal álmodott.

...

...

Hirtelen megzörrent a redőny, s a következő pillanatban már lökték is felfelé.

Kató dühösen kapta fel a fejét: ki lehet az erőszakos látogató. Dörgős Alfréd fia, az Árpád állt az ajtóban. A fejét kissé lehajtotta, hogy beférjen a keresztfa alatt. Kalapja hetykén, csáléra ült.

– Elnézést a zavarkolódásért – dörmögte pincemély hangon, akár az apja –, láttam, hogy nyitva van még a kóceráj. Kellene egy pakli dohány!

Kató felállt a dobozok mellől.

– Szerencséd van, mert bezárt már a bolt. Árut veszek át, azért nem mentem még haza.

Dörgős Árpád arcán nem hervadt meg a vidámság.

Egyszer az életben nekem is lehet szerencsém.

– Melyikből kérsz? – érdeklődött Kató.

– Az olcsóbbikból.

Kató kivett egy csomag dohányt, s odaadta. De a Dörgős ott téblábolt tovább.

– Papír nincs? – bökte ki a férfi.

Kató azt is adott.

Dörgős Árpád kiszámolta pénzt, majd komótosan hozzálátott cigarettát sodorni. Beleszorongatta a dohányt a vékonyka papírba, megpödörte, megnyalazta, aztán újból megszólalt:

– Gyufa is kéne. Mindenem elfogyott.

Kató már-már kissé mérgesen ment vissza a pult mögé.

– Előbb is kitalálhattad volna!

– Aztán miért – csodálkozott Dörgős Árpád. Sűrű, bozontos szemöldöke felcsúszott homloka tornácára. – A boltosnak az a dolga, hogy kiszolgálja a vevőt.

...

...

Tüske Kató minden adósságot gondosan feljegyzett egy kockás füzetbe. Nemcsak a Dörgős Árpáddal, de másokkal is előfordult, hogy kifogytak a pénzből. Olyankor Kató a sajátjából segítette ki őket. Ahogy teltek a hetek, egyre biztosabbnak tűnt, hogy a két féldeci a veszteséglistára kerül. Kissé csodálkozott, becsületes, szavatartó embernek ismerte a fiatalabbik Dörgőst. Szerencsére a tartozás nem volt akkora, hogy patáliát csapjon miatta. Miután már két hónap is eltelt, hogy ne zavarja az egyetlen hiányzó tétel, halványan áthúzta a két féldeci árát.

...

...

Dörgős Árpád közelebb lépett. Torkot köszörült, nyelt, aztán megint a mély hangján reszelt:

– Volna itt valami rendezni valóm – bökte ki, és letett a pultra húsz forintot.

– Ki is ment már a fejemből, mivel tartozol – lódította Kató.

– Négy feles – jelentette ki az ifjabb Dörgős.

– Dehogy! – tiltakozott Kató. – Csak két féldeci volt. Kettő. Nincsen tízforintosod? Kár felváltani ezt az huszast, mert az öregjét elpakoltam, nekem már csak fillérem van elől.

– Négy féldecit kértem! – erősködött a férfi. – Kettő az adósság. Egyet most innék én. Egyet meg te, Kató. Ha elfogadod tőlem a kamatot! Szégyellem a pofám, amiért előbb nem tudtam megadni. Az asszony mindig kiforgatja a zsebemet. Most az erdész adott egy kis különmunkát, onnét jövök.

– Nem volt annyira sürgős – füllentette Kató, aztán hogy legalább a saját tükrét ne hazudtolja meg, hozzátette –, aki nem fizet, annak másodjára már úgyszem hitelezek.

A pultra került a két feles. Tüske Kató, mint akinek rengeteg dolga van, a cukros zacskók rövid glédáját igazgatta, és az egyik polcon is talált három rizsszemet.

...

...

– Ki az?

– Én, az Árpád.

Kató gyorsan az asztal alá suvasztotta az üveget.

– Mit akarsz?

– Hát... Így, az ablakon keresztül kiabáljak?

– Megértem úgy is.

– De én jobb szeretnék bemenni.

Kató úgy érezte, hogy tetőtől talpig beborítja a szégyenkezés. Az egész napból egyetlen dolog volt, amivel nem tudott megbékélni, amire még a bor se hozott igazi feledést: miért futott ő fel az erdőre a Dörgős Árpádhoz? Miért tette nevetségessé magát?

– Engedj már be! Nem kell félned. Becsületes ember vagyok.

A szomszédban a kutya felneszelt. Ugatása végighasította az éjszakát.

Még kijön a Fejős, és mit szól, ha férfit lát az ablakom alatt – rémült meg Kató.

Gyorsan ajtót nyitott.

Dörgős Árpád majdhogynem beverte a fejét a szemöldökfába. Nem hozzá szabták a régi házakat vagy őt nem mérték a régi házakhoz. Kezében egy csokor rózsát szorongatott.

– Neked hoztam – nyújtotta át. – Az anyám sírja mellől szedtem. Arról a helyről, amelyik nekem a legkedvesebb.

– Sírról, virágot adni: rosszat jelent. Különben se jár nekem rózsza – tiltakozott Kató.

– Ezt én jobban tudom – nyilatkoztatta ki Dörgős Árpád. – Az erdőn még semmit se értettem. Azt hittem, valaki bevádolt előttem. Este hallottam csak mi történt. Köszönöm, hogy megpróbáltál menteni.

– Ugyan! Lesül a képemről a bőr, amiért tolvajnak hittelek.

– Engem, az anyámon kívül, még soha, senki nem akart megvédeni. Ha gödörbe estem, magamnak kellett kimászni, ha fent rekedtem, nekem kellett leugrani. Fogadd csak el ezt a csokrot!

– Vázám sincs. Mibe tenném? Vidd a feleségednek, biztos jobban örül neki.

– A feleségemnek semmi köze ehhez. Nem hiszem, hogy ő utánam jött volna, bármilyen nagy bajban vagyok.

– Jó – engedett Kató. – Elfogadom. Érdemtelenül. Mert csak futkostam, mint aki nem normális. Iszol egy pohár bort? Úgy resteltem magam. Míg az Ignácot faggatták a nyomozók, végig az járt az eszemben, vajon mit tartasz most rólam, nem haragszol-e?

...

...

– Nini! Mennyi rózsa! – bökte ki Dörgös.

– Szeretem a virágokat – alakoskodott Kató.

– Én is – kapaszkodott a szóba a férfi. – Csak már lassan az egész Hegy kiürül. A Szakács Rudi bátyám fél óráig rázta a kezemet, mire megengedte, hogy leszedjem a kinyílt virágokat. De ezek a rózsák mind itt termettek a szívemben – toldta meg Dörgös.

– Utálok az ilyen hízelgős beszédet. A sima szavú férfiaknak üres a lelkük. Különben is, te nő ember vagy, még hírbe keversz – borult el Kató.

– Vigyáztam, hogy senki meg ne lásson. És hogy nő vagyok? Ki tudja, meddig. Tudod, Kató, úgy menekültem én ebbe a házasságba. Nagyon szegényen, egyedül éltünk mi itt a Hegyen. Anyámra kellett gondolnom, akinek napról napra fogyott az ereje, mert az elvesztett testvérem, az elhagyott ház, az apám természete miatt bánkódott, emésztődött szüntelen.

– Bizony, sokat állt ki szegény – sóhajtott Kató.

– Leülhetnék? – közeledett a férfi.

– Ott a szék!

– Tudod, Kató, nagyon egyedül voltam én mindig. A szerelem nem nagyon érdekelt. Összeadtam: nekem sincs semmim, a feleségem is a közösből él, majd összeszokunk a nyomorúságban valahogy. Gyerekeket szerettem volna, hármat-négyet, akikért érdemes éjt nappallá tenni, tegnapot, holnapot egymásba rakni. Nem sikerült. **ésőbb** derült ki, a feleségem lány korában megtévedt, és hogy a szegény utol ne érje, az anyja kötőtűt bökdösött belé. Már sosem szül gyermeket.

– Igyál egy pohár bort! – sajnálta meg Kató.

Koccintottak. Kortyintottak.

Öntöttek, döntöttek.

– Tudod, Kató, te már régóta bennem laksz – bökte ki Dörgös Árpád. – De nem is mertem szólni hozzád, gondolni veled, mert a fater nagy bűnt követett el ellened.

– Az apád egy vadállat, egy rohadt szemét – komorult el Kató. – Erőszakos, csak magát ismerő. Félek, hogy ráfajoztál te is.

– Ha azt kéred, Kató, én soha többé nem lépem át a küszöbödöt. Ha azt kéred, hogy három évig ne jöjjenek a Hegyre, akkor három évig nem jövök. Ha azt kéred, hogy váljak el, azonnal elválok. Csak annyit mondj: remélhetek-e? Meg tudod-e bocsátani az öregem vétkét, s a magamét?

– Én nem kérem azt, hogy ne lépd át a küszöbömet. Én nem kérem, hogy három évig ne gyere a Hegyre. Én nem mondom, hogy válj el. Nem tudom, honnét tudnám, hogy remélhetsz-e? Ismerhetsz. Olyan magam vagyok, mint az ujjam. Most így utólag, még azt is istenáldásnak tartottam volna, ha akkor az apádtól teherbe esek. Már túl vagyok a fiatalságon, és fogalmam sincs, miért éltem, mit csináltam eddig. Bennem irántad harag nem él, sőt a virágok pár szép napot szereztek nekem.

– Egyet mondj csak: remélhetek?

– A lovat sem fogják egyszerre a kocsi elé. És különben is rossz vásár az, ahol egyik mindent odadob a másiknak, a semmiért.

...

...

Kató egyetlen boldog éjjelen kétszer repült az ég felé. Sóhajlását alig tudta visszafojtani, magában tartani.

Teste megolvadt az asszonyi adakozásban.

Hajnalban, mint a legszebb muzsika, úgy hangzott fülében Dörgős Árpád mély szuszogása. Megérintette a férfi erős karját, megcsodálta hatalmas termetét, melynek kicsi volt a gyári nyoszolya.

Elmorzsolta szeme sarkában a könnycseppeket.

Dörgős:

*„Reggel, a gyerek ünneplőt húzott. Tudtam, hogy aznap mondják ki a válást. Elővettem a zsebemből kétezer forintot, odaadtam neki: »Mulasd ki magad!«
»Rendben – felelte ő. – De ez kevés, mert ma nemcsak válok, nőülök is!«
Akkor, már nyílt titok volt, hogy a Katót kerülgeti. Csaknem kicsúszott a számon, nem muszáj mindenkint elvenni, akinek hosszú haja és lyuka van. De visszatartottam magam. Sokáig volt távol ez a gyerek, megjárta a frontot, és furcsa indulatok lakták. Csak annyit kérdeztem: »Aztán mi lesz?« Mire ő:
»Nem tudom: talán elmegyek valamilyen gyárba vagy itt maradok és kikérem a jussomat. Tízkor lesz a tárgyalás, kettőkor pedig az esküvő. Mindent elintéztem. Tanút is szereztem, a Szüle Lajos lesz az, Géza bátyám nagyobbik fia. A Kató meg a Fejőst hívta el. Úgy gondoltuk... megbeszéltük, bejöhetne maga is.«*

Igen, hívott engem is a gyerek. Csak aznap már elígérkeztem fuvarba valahova. Különben is, akkor úgy éreztem, nincs ott semmi keresnivalóm. Odatettem magam elé a bakra négy liter bort, hogy ha orvosság kell, kéznél legyen. De egész nap ki se húztam a dugót. Hát, ilyen is akadt.”

***

Az anyakönyvvezető mutatta a helyet: – Itt írja alá a nevét.

„Tüske Kató” – vetette oda dőlt betűivel Kató.

– Nem ezt kellett volna, Dörgös Árpádnénak hívják már magát – figyelmeztette az anyakönyvvezető.

Kató rezegő tollal, akadozva, ismét leírta, immár az új nevét.

Fejős fél szemében könny csillant, amikor gratulált.

A másik tanú, a Szüle Lajos abban a szállodában, ahol egykor főpincérkedett, foglalt négyüknek egy asztalt.

Kató szégyenlősen, félszegen a férje karjába kapaszkodott. S hiába ültek négyen az asztal körül, ők ketten egymáséi voltak csupán.

***

Fejős:

„Szeretném az emlékezetemből kitörölni azt a délutánt. Nem is a délutánt, az estét. Hiszen a délután maga volt a boldogság. Úgy ültek egymás mellett a Kató és az Árpi, mint két szégyenlős kamaszgyerek. Szorongatták egymás kezét, s látszott rajtuk, alig várják, hogy induljon már a busz.”

Zsöndöcsné:

„Senki se tudta még, hogy összeházasodtak. Csak csodálkoztam, hogy nyíltan egymáshoz bújnak a buszon. Mondtam is magamban: »Micsoda szégyentelenek.« Aztán – akkor már hamar sötétedett – elszenderedtem én is, akár a többiek. Csak akkor neszelttem fel, amikor a busz hirtelen fékezéssel megállt. A sofőr kiabált: »Ég a téeszmajor!« Mindenki leugrált, de nagyok voltak a lángok, hatalmasak.”

Dörgös:

„Hogy szakadt volna le akkor az ég, rogyott volna rá mindenestül a Hegyre, a falura, az egész világra. Mesélik, mindenki leszállt a buszról, de csak bámulták a tüzet. Bent az istállóban meg bögtek, égtek az állatok. És hiába, az én fiamnak a háború elvitte az eszét. Különben miért ment volna egyedül? Mesélik, betörte az ajtót, nem számított rá, hogy a réműlettől már elszakíthatták kötelüket a bikák. Azt mondják: alig nyílt ki az ajtó, annyi ideje se volt, hogy félrelépjén, már le is taposták az Árpit, már agyon is gyúrták az állatok. Ugyan, ki tudná megmondani, miért ment oda, hacsak az esze nem volt túl kevés? Hiszen a téeszcséhez már nem volt semmi köze. Több mint öt hónapig itt lakott, nálam aludt, velem élt. Visszatért hozzám, mert belátta, hogy tévedett. És, akkor este már kikészítettem az asztalra az ötvenezret. Legyen az övék, ha hazaérnek. Én Dörgös Alfréd, annyit adtam volna neki, mint amennyit addig senki más még nem adott a fiának, lányának a Hegyen. Hiába vártam őket egész este. Csak másnap reggel hozták meg a hírt, hogy

vége van, hogy meghalt, hogy magamra maradtam, akár a kutyakölyök, miután a nyolc testvérét agyonütik.”

***

Több mint két hónapig zárva volt a bolt, de senki nem tett szemrehányást a Hegyen.

Jó egy hétig az asszonyok felváltva vigyázták Katót.

A temetés utáni második napon belékanalaztak egy tányér levest.

***

Kató:

„Az Isten meghallgatta könnyörgésemet. A lelkem meghalt, de testem már magában hordozta a magzatot.”

Tanító:

„Nekem volt csak akkoriban a Hegyen világvevő rádióm. Így, kérem, én tudtam meg az itteniek között legelőbb, hogy kitört a forradalom. Megörültem, hiszen a Rákosit én is nagyon utáltam. Igaz, volt munkám, a könyvelőség jól is fizetett, de ott kellett hagynom életemet, a tanítást. Először nem tudtam mire vélni a lázadást, és a sikerben sem bíztam nagyon. Azután, ahogy jöttek az új hírek, úgy lettem én is egyre lelkesebb. Forradalom, szabadságharc: Rákóczi, Petőfi, Kossuth. Ki képzelte, hogy még mi is ilyen időket élhetünk? Ki feltételezte, amikor még a gondolatot is kalickába zártuk évekig. Hallgattam a bemondó szavára, kitettem rádiómat az ablakba. De a hegyieken, kéremszépen, nem látszott a lelkesedés nyoma. A Dörgőst kivéve, aki higgadtabb volt, amióta a fia odalett. A temetés után a munkába temette magát. Az Alfréd október végén befogott a csézába, a lovak istrángjára nemzetiszín szalagot kötözött, a saját mellére kokárdát tűzött, s elvágatott lefelé a Horgason. Latolgattam: mehetnék vele, azonban előkerültek a fegyverek, engem pedig már megrabolt egy háború.”

***

...

Szüle Géza kiült a kútnál lévő kispadra és meg-megszólította az elhaladó csoportokat:

– Hova, hova, emberek?

– Ausztriába, Amerikába – felelték többen is. – Mindenhova, csak innen el.

– Vigyázzatok – intette őket az öreg –, mert ott pénzért mérik a levegőt, s vérért adják a pénzt. Az amerikaiaknak a puska a demokráciájuk, és az arany az istenük.

...

...

Dörgős:

„Dombfaluban szétugrott a téeszecsoport, az éhenkórászok elvittek mindent, ami mozdítható. Utána újból összeállt a koldus brigád, de fele termény, állat, holmi, nem került elő. Lopni tanultak meg a közösben, semmi mást.”

Tanító:

„A forradalom a Hegynek nem ártott, azonban több embert elvitt, mint a háború. Egyszer, sokkal később, az egyik Zombori leány, az Eszti levelet írt, kérte, szerezzem meg a paptól és küldjem el a keresztlevelét. Abból a levélből tudtam meg, hogy Zombori Istók már a lágerban meghalt. Az asszony és az öt gyerek Ausztráliában kapott letelepedést. Az nem derült ki, miképpen boldogulnak, hogy ott az erdők mekkorák, és én sem tudom: a kenguruk húsa mennyire ízletes.”

...

...

Kató:

„Megmondhatja bárki, nem szégyelltem, mint egy kitüntetést, úgy viseltem a terhességemet. Büszke voltam rá. Tartotta bennem a lelket. Mert gyereket szülni a legfontosabb, amit egy nő megtehet. Pedig suttoztak ám a hátam mögött. Sőt a Zsöndöcsné egyszer a szemembe vágta: »Furcsa dolog ez, nászéjszaka se volt, és mégis útban a gyerek. Nem tudom, mit szólna hozzá a Dörgős Árpi.«

Nem kapartam ki a szemét. Eltúrtem mindent, rossz szót, furcsálló tekintetet. Csak éjszakánként vagy amikor napközben rám tört a magány, akkor féltem, akkor sirattam az Árpádot, a boldogságomat.”

...

Kórházban szültem. Régebben otthon, a megszokott világban, a család, a rokonság védelmében jöttek világra a gyerekek. A faluból járt fel Ili néni, a bábaasszony. Értett az mindenhez, segített az anyának, ellátta az újszülötteket, és a szegény embertől még a fizetséget se fogadta el. Ismertük, ő is ismert bennünket. Nem szégyenlettük előtte magunkat. Miért kellett beszüntetni a bábákat, máig se értem. Kari Károlyné ajánlott egy orvost. Kétszáz forintot adtam neki, nagy pénz volt az akkoriban. A szülés a legboldogabb kín és szenvedés, amit az Isten az embernek kiszabott. Nem lehet leírni, elmondani a fájdalmakat, a gyötrelmet, amikor testünkből egy másik test szakad. Még Zomboriné is sikoltozott néha, pedig róla azt állították: »Kiesik belőle a gyerek.« Miután elmúlt a kín okozta kábulat, megtudtam, hogy egy kislánynak adtam életet. Először elsírtam magam. Fiút szerettem volna nagyon. Ahogy megláttam a picit, elillant minden bánatom.

Csókolgattam a csöppnyi kezét, a ráncos arcát. Megvigasztaltam magam azzal, hogy egy lánygyerekekkel sokkal könnyebb lesz majd szót érteni.”

...

...

Dörgős:

„Párszor túljártak az én eszemen is. Amikor megszűnt a beadás, elhittem, hogy itt a jó világ. Ötvennyolcban négy kataszter földet vettem a Zsöndöcsnétől, így a sajátommal és a bérelt földdel együtt már közel húsz holdon húztam az igát. A következő év tavaszán leganéztem, jó vastagon. De nekem már csak a szaga jutott.”

...

...

Fejős:

„A téesszervezők nálunk a Hegyen a szarvánál fogták meg a bikát. Azt mondják, a környéken sem történt ilyen furcsaság, de ide hozzánk, magam vagyok rá a tanú, zeneszóval érkeztek az agitátorok. Két napig mulattak a Dörgős pincéjében, és amikor kijöttek, a Hőböri már aláírta a belépési papírt. No, nem teljesen ingyen. A bor árát, amit megittak, felszámította vastagon. És a téesszervezők tartották is a szavukat. Elnököt csináltak belőle, itt fent a Hegyen.”

***

Kató a boltban ölébe vette a kislányt, megsimogatta a fejét.

– Nagyon boldog vagyok, hogy itt vagy velem. Köszönöm néked, Istenem – suttogta el titkos imáját, melyet minden nap elmondott, mióta Julika megszületett.

Megsimogatta a kislány fejét:

-Te lettél az én életem.

...

...

Kató délelőtt a városban ténfergett céltalan. Vett a lányának cukrot, speciált, új pizsamát. Hajnalban, a buszmegeállóból üzent a Hegyre, hogy a bolt zárva marad. Csak járkált fel és alá, eszébe sem jutott, hogy ő aznap még egy falatot sem evett. Kettőkor, az összegyűlt tömegben az elsők között törtetett befelé. Hamarosan ott állt a kórterem előtt.

A kislány nem várta, hiszen még nem tudta, mi az a látogatás.

Amikor Kató benézett, Julika egy csitrivel játszott, az a másik már tizenkét-tizenhárom éves is lehetett, haja, mint az arany, szeme, mint a fekete szén. Kató megtorpant, és az ajtóból leste őket. Majd kiugrott a szíve, úgy örült, hogy a Julika nevet.

...

– Itt van ám az én édesanyám! – kiáltott át a másik ágyhoz. Mosolyogtak rajta, a kislány meg tovább folytatta:

– Az én édesanyám boltos, úgy hívják, hogy Dörgös Árpádné, de a Hegyen mindenki azt mondja csak neki, hogy Tüske Kató.

A szobát akkorra már ellepték a látogatók. Néhányan hangosan nevettek, de a szőke asszony, ott a szomszéd ágynál felkapta a fejét:

– Hogy mondtad, picim? Tüske Kató?

Kató feszengett a hirtelen figyelem terhe alatt. De Julikát igazolandó, rábólintott.

– Igen, a lánykori nevem a Tüske Kató.

A szőke asszony sóhajtott egy nagyot:

Az én férjem sokat emlegette ezt a nevet. A háború ideje alatt egy Tüske vagy Tüskés Kató nevű lány mentette meg.

– Megmentette? Hogyan?

– A férjem sebesülten a környékbeli erdőben bujdosott, megsérült, és az a lány oda hordott neki élelmet, teljesen ismeretlenül.

Kató szíve dobbant egy nagyot. Már teljesen kiment a fejéből a kunyhóbeli, sebesült legény.

– Egy szép szál, fekete ember az ura? – kérdezte.

– Igen, fekete, fekete volt – válaszolt az asszony tétován.

...

Aztán hosszú ideig mesélt. Elmondta, hogy a férje, akit Ányos Gábornak hívtak, megszökött a katonaság elől. Az ellenállók közé tartozott. A sejtjével vagy mivel a városban lövöldözésbe keveredett. Megsérült, és miután keresték őket a németek, a legjobb barátjával sebesülten, az erdőben bujdosnak. Véletlenül, legyengülve, bukkantak rá a kunyhóra, ott rejtőzködtek el. A Viktória szerint a férje többször elbeszélte a megmenekülése történetét, hogy, egy ismeretlen nő mentette meg, akinek olyan illata volt, mint az érett körtének. Az arcomra nem, csak a nevemre emlékezett. Azt hajtogatta: »Nem tudom, mi lett volna velem, ha nincs ott az a Tüske vagy Tüskés Kató.« Szegény Ányos Gábornak ezután sem volt könnyű élete, 1948 után az elvtársai tanácselnök-helyettesnek tették meg a városban. Viszont ötvenkettőben lecsukták a kommunisták, mert egy nagyobb pártemberrel összekapott. Ötvenhatban, amikor a börtönt megostromolták, kiszabadult. Egy éjszakát töltött otthon, másnap már ment a forradalmárok közé. A Nagy Imre mellett szónokolt. Megint valamilyen bizottság vezetője lett. Aztán jöttek az oroszok. November végén elfogták, ötvenhétben elítélték és ki is végezték. A Viktória nem sírt, de az arcán láttam, szerette a férjét, és a bánata örök. Azt állította: nem volt a tizenegy évnyi házasság alatt két nyugodtan, együtt eltöltött napjuk.

A Viki szerint a férje emlegetett engem, és iskolába akart küldeni. Miután a Fejőstől üzent, jó darabig várta is, hogy megjelenek a városházán. Nem mondták meg neki, hogy jártam ott. Persze ő is megkereshetett volna engem a Hegyen. Azonban ahogy a felesége elbeszélte, nyugtalan ember volt nagyon, örökösen dolgozott, s mindig háborúzott valakivel, valamivel. Ideje

sosem jutott se magára, se a családjára, amikor meg lett volna, akkor börtönben ült. A fényképe ott lógott a falon. Tanácselnök-helyettes korában készülhetett róla, mert szeméből hiányzott már a lobogás. Súlyos fáradtság ült az arcán, akár ott a kunyhóban, a láz után. A Viki, miután a férje meghalt, egy régi elvtársuk kegyelméből a szakszervezethez került, ott a saját erejéből lassan feljebb jutott.

Nagyon megörült ez az úriasszony nekem. Mellém állt. Akkor éjszakára maguknál fogott. Tiltakoztam, mert nem készültem én se vendégségbe, se kórházba, alul egy viseltes, otthoni kombiné volt rajtam. De a Viktória még hálóinget is adott. Másnap együtt reggeliztünk, az ebéd főzésbe én is besegítettem egy kicsit. Délután közösen mentünk be a látogatásra. Megfogadtatta velem, hogy ha a városban járok, megkeresem. És azt is megígérte, ha valami bajom, gondom van, hozzá mindig fordulhatok. Megtartotta a szavát.”

...

Fiú

„Azt mondtátok, Dörgös meglépett a téeszbe!”

Kató:

„Sosem tűrte igazán a hámat, csodálom, hogy bírta addig is és, hogy addig is elviselték a rossz természetét.”

Tanító:

„Kéremszépen, a Dörgös feje felett egyszerűen összezsugorodtak a hullámok. A málna abban az évben nem kellett senkinek, fillérekért adták a jugók, a lengyelek. Az Alfréd összeveszett az olasz kereskedővel, így közel harminc bikaborjú is a nyakán maradt. A szőlőtelepítés, a favágás miatt a pártbizottság vizsgálatot kezdeményezett, igaz, ezt még elsinkófálta az Alfréd valahogy, de annyi kára mégis lett belőle, hogy odahelyeztek a téeszbe egy főiskolát végzett agronómust. Ráadásul a tagok is lázadoztak, főként a dombfaluiak, mert kevésnek találták a juttatást, a terményt, amit fizetségül kaptak. És még ki tudja, mi minden lehetett. Az biztos, hogy az elnök távozása mindenkit meglepett.”

***

Dörgös Alfrédot már három napja nem látták a téeszben. Ott baktatott el minden nap az iroda előtt vállán a kapával, azon egy demizsonnal, ki a saját szőlőjébe, de még csak be se nézett, be se köszönt. Nem mertek szólani neki. Kötözés, zöldritkítás ideje volt, feltételezték, azzal foglalja el magát. Végül valami halaszthatatlan ügy miatt megkereste a könyvelő.

– Elnök elvtárs, ezt írd alá – kérte.

Dörgös éppen a héberrel társalogott. Csurig eresztette a számkukac poharát, spriccentett a sajátjába is, csak utána jelentette ki:

– Elvtársad neked a kandisznó. Nem írok én alá semmit. Nem vagyok már a ti elnökökötök.

– Ugyan, ne tréfálkozz velem.

– Nem vicc ez, komoly, mint a vakbélgyulladás.

– Hát hogy? Ki? Hogyhogy? Miért? – csorogtak a „számszaki” kérdései.

– Csak – felelte Dörgős. És ennél bővebb magyarázatot nem adott.

...

...

Julika megfogta az anyja kezét

– Mesélj nekem az apámról, az Árpiapáról! – kérte.

– Már annyiszor elmondtam, kicsim. Nagy ember volt, erős, és hatalmas szíve volt.

– Akkor nagyapára hasonlított?

Katóban hirtelen megfagyott a szó. Az idegességtől nem tudta, mit tegyen. Ő soha ki nem ejtette Julika előtt Dörgős Alfréd nevét.

– Miért, ki a te nagyapád?

– Hát az Alfréd bácsi.

– Ki mondta neked?

– Rájöttem régen, hiszen rajtam kívül csak őt hívják Dörgősnek a Hegyen.

Aztán említették már sokan, amikor úgy vélték, nem hallod vagy a dombfalui iskolában szekálni akartak vele. Az Alfréd bácsi is megállít néha, ha az utcán feléjük megyek. Legutóbb megdicsért: úgy látja, az anyám szépségét, az apám eszét örököltem, és reméli, az ő természetét.

– Az apád nagy ember volt, erős – suttozta Kató. – Hatalmas szíve volt. És bár Dörgős Árpádnak hívták, őt mindenki szerette a Hegyen, az apád meg engem imádott, engem szeretett.

– Boldogok voltatok nagyon?

– Igen, amíg lehetett – sóhajtott Kató. – Nekünk csak röpké örömet adott a sors, de az a pár hónap volt életemben a legszebb, és rajtad kívül ő nekem a legfontosabb. – De miket hordott össze még neked a nagyapád? – tudakolta Kató rémülettel tele.

...

...

A férfi épp a lovait vakarta. Kató odadobta a lába elé, a szalmára a papírszázast.

– Itt a pénzed. Töröld ki a hátsódat velem – sziszegte. – Azt meg jobb, ha megjegyzed, ha csak nézni is „úgy” próbálsz rá, mint rám annak idején, megöllek. Isten a tanúm, nem csak ígérem, meg is teszem.

Dörgős csak annyit mondott:

– Lárifári. Az a leány az én unokám is. Majd meglátod, nem válik vízzé a vér. A gyűrött bankót, hogy Kató is jól lássa: bevillázta a lótrágya közé.

– Inkább te bújnál oda, te szemét! – fújt Kató, de visszafelé sem sajnálta a pénzt.

***

Kató:

„Miután a Dörgős Alfréd megpróbálta lepénzelni a lányomat, míg a technikumba nem került, szinte mindennap beszéltem Julkának az apjáról. Látszott rajta, hogy szinte issza a szót. Így azután, még ha ketten voltunk is, mindig itt élt közöttünk az Árpiapa. Ha a kislány kért valamit, megtanácskoztam magammal és vele, hogy az apja mit szólna hozzá. És ha azt mondtam: »Julkám, korai még neked bálba járni, jóapád nem engedne.« Ő megértette. Bátran mondhatom, egész tizennégy éves koráig nem élt itt a Hegyen nála szófogadóbb gyerek.”

...

...

Tüske Kató magába roskadtan ült a buszon, szemeiből elindult egy-egy kis patak, pedig már túl voltak a sok esti beszélgetésen, a reggeli búcsúzkodáson, a végleges elköszönésen. Reggel elkísérte Julkát az évnnyitóra, megvárta az első nap végén, felment vele a diákotthonba. Három lány már pakolt a kollégiumi hálóban. Egyik mellett sem toporgott ott az anyja. – Itt hagyjalak, kislányom? Nem leszel túl egyedül? – aggodalmaskodott Kató. – Ne az ablak mellé feküdj, mert ha kitérjék, rád jön a huzat. Várj, segíték felhúzni az ágyneműt...
– Otthon is egyedül ágyaztam – vette ki kezéből a lány a párnahuzatot. – Minden rendben lesz, anyukám. Elmehetsz nyugodtan haza.

***

Kató:

„Először kéthetenként hazajött a Julka, utána havonta, majd, ahogy sokasodott a tanulnivaló, ritkábban. Második osztályos korában már csak minden két hónapban egyszer láttam. Én, naponta százszor gondoltam rá. És ő is írt gyakran levelet. Szégyenkezniem nem kellett miatta. Az én eszemet örökölte. Kitűnő tanuló volt elsőben is, másodikban is. Harmadikban megneszeltem, hogy valami gond lehet, mert az ellenőrzőben négyese, sőt hármasa is akadt. Kérdezgettem, mi lehet az ok, csak a vállát vonkodta.

***

– Csak azt áruld el: hol voltál két napon át? Hol voltál hétvégeken át? – tudakolta tétován. Ki volt az a vörös fattyú ott az állomáson veled?
– A Lóriéknál. Merthogy Hencz Lóránt a barátom becsületes neve. – A koleszbálon ismerkedtünk össze. Ő Kapuváron tanul. Az apja ott kocsmáros. Náluk voltam hétvégeken. Besegítettem a vendéglőben, fizetségül vettek

nekem ezt-azt, selyemkombinét, orkáncabátot, mikor, mit kértem. A szülei befogadtak.

– Miért kellett neked a másé, amikor itt megvolt mindened?

– A te mindened nekem kevés. Nekem a magam élete kell. Szeretnék szép ruhákba járni, szórakozni, táncolni, nevetni. Szeretnék boldog lenni.

Ahány mondat, annyi újabb szakadék.

Minden pillantás csak akadék.

Nemhogy közeledtek volna, távolodtak el.

– Nekem többre nem telik. Csak a szívemet tudom még idetenni eléd az asztalra – suttogetta halkan Kató.

– Már megint a tragikum, a nagyjelenet. Nem kajálják ezt már színdarabban sem. Nekem nem a szíved kell, csak egy kis szabadság, egy kicsit kevesebb törődés. Csak egy kicsit másféle, jobb szeretet.

A kérés úgy érte Katót, mint a kés.

– És az a fiú a szeretőd?

– Pár hónapja már igen. Rendes srác, s a szüleire is felnézhetsz. Van emeletes házuk, mosógépük, televíziójuk, autójuk.

– Jövőre már egy tévét talán mi is vehetünk – egyezkedett Kató.

– És akkor mi változik? Ülünk, és azt nézzük ketten? Ketten, magányosan?

...

...

Kató:

„Az eljegyzésig még közel egy hónap hátravolt. Meglepődtem, hogy teljesen váratlanul egy csütörtöki napon, beállított a Juli. Vöröslöttek a szemei. Belém nyilalt a félelem: biztosan terhes lett. Már készültem, hogy vigasztalom, amikor a nyakamba borult és úgy zokogott. »Anyukám. Az a felfuvalkodott Lóri kidobott, kidobott, megcsalt, elhagyott.«”

***

Tüske Kató megörült a hírnek.

Ismét övé a lány. Visszatért.

Hirtelenjében nem is tudott mit mondani.

De azután eszébe jutott, hogy mit érzett ő, miután a faluból szerzettetett feleséget a Pál.

– Nyugodj meg, kislányom, ne sírj – simogatta a Julika fejét. – Egyetlen férfi sem érdemli meg, hogy miatta bánkódj, keseregj. Majd hoz az élet neked is új szerelmet, új társat.

– Nekem nem kellenek már a férfiak. Egy se érdekel – szipogta a lány.

– Persze – helyeselt Kató –, most így érzel, mert összedőlt benned egy világ.

De sírni akkor sem érdemes. Gyönyörű vagy és okos. S te sosem leszel magad, itt van neked az anyád, aki mindig meghallgat, aki mindig szeret, aki mindent megbocsát.

.....

Kató:

„Ezt követően a Julka igyekezett kárpótolni a sok bánatért. Rendszeresen hazajött, nagyon jól tanult. Néha beszélgettünk is egy kicsit. Megnyugodtam, büszke voltam. Negyedikben elhívtak az iskolába. Akkor tudtam meg, hogy az a szőke kontyos tanárnő, akivel a kollégiumban találkoztam, volt az osztályfőnöke. Ő szerencsére nem ismert meg engemet. A tornyoshajú és az igazgató is áradozott, hogy ilyen jófejű diák, mint a Julka, már rég tanult náluk. Megnyert egy országos versenyt és majdnem biztos, hogy felvennék a szakmai egyetemre. Sajnálkoztam, szégyenkeztem, hogy nincs nekem módom erre. Az igazgató rögtön közbevágott, pénzre, ruhára, szállásra ne legyen gondom, az ösztöndíj el van intézve, és támogatást adna a tejipari kutatóintézet is.”

Kató látta az arcokon, hogy mindenki várja már a válaszát. Az igazgató szeme a plafonon, az osztályfőnöknő a szőnyeget vallatja, és reménykedéssel, rajongással kapaszkodott tekintetébe a lány.

– Ha te is akarod, Julikám, akkor menj csak – egyezett bele nehezen.

– Akkor minden rendben – dörzsölte össze tenyerét az igazgató – már kezdhetsz is tanulni lengyelül.

– Lengyelül? – csodálkozott Kató.

– Még nem mondtuk volna, nénike? – szólalt meg a kontyos is. –

Lengyelországban van élelmiszerbiológusi képzés. Kétévente vesznek fel egy-egy magyart.

Kató megdöbbsent a hallottakon. Rájött, ismét rászedte a lány.

.....

Öten, egyedül

Tanító:

„Emlékszem, kéremszépen: negyvennégyben a Parragokkal együtt még huszonegy ház állt, és több mint százhusz ember élt a Hegyen. Mostanra nem maradtunk már csak öten. Két szélütést kibírt a Hegy. Kiheverte a háborút, átvészelte az azt követő komisz béke éveket. A szegénység, a viszály, a szomorúság mindennapos vendég volt nálunk. De azért a Hegy lélegzett, élt. Most viszont már végleg lemondtak róla az orvosok. A konzílium szerint lassú a haldoklás, de biztos a halál. Amit a nyomor nem aratott le, azt a jólét vitte el.”

...

„Több, mint két esztendeje, kéremszépen, hogy a Dörgös Alfréd ágynak esett. Először a gyomrával műtötték. Nem javult. Jobban megvizsgálták, rájöttek: daganata van, valahol a medencéje környékén. Kimetszették, amennyire lehet, még a csontból is lefűrészeltek egy darabot. Megmondták: járni esetleg csak mankóval tud, ha megtanul. De hiába rakták a hóna alá a támaszt,

amikor ránehezedett, reccsent a fa, és nem csak az, de az Alfréd combnyaka is eltörött. Újból operálták. Három és fél hónapig a kórházban feküdt, de azután kitették, biztosan kellett másnak a hely. Vagy csak nem bírták elviselni az állandó szekatúráit, veszekedését. Miután hazajött az Alfréd, a falusi orvos ajánlott egy lenti asszonyt gondozónak. Három hétig se bírta. A bérét hátrahagyva, elszelelt.

Utána két napig csak a Dörgös jajgatását lehetett a házból hallani, amelyre a Fejős kutyája hangos ugatással válaszolt. A második nap este a Kató megszánta az Alfrédot, és vitt neki meleg levest, szívott neki egy demizson bort és odaállította a feje mellé. Egynapnyi nyugalom után, két nap káromkodás következett, mígnem a Kata eltemetve a múltat, felkarolta a beteg apósát, főzött rá, kimosta a ruháit. Ez a féktelen Alfréd annyira félt a magányosokat kerülgető haláltól, annyira dühöngött önnön tehetetlenségétől, hogy egész éjszakákat átordította. Szidta az eget, a földet. Nap és hold urát. Elkergetett orvost, papot, cigányasszonyt, jóindulatú látogatót.

Egyszer nekem is kijelentette: »Nem kell az én döglődésemet bámulni, a jókívánságaitokra meg szarok. Egészséget adjatok!«

Nem tűrt meg senkit maga mellett, csak a Katát, aki egy darabig naponta többször átszaladt, majd elunva az éjszakai cirkuszokat, a beteg üvöltését, a Fejős kutyájának vonyítását, elhagyta az otthonát, és a Dörgös házába költözött. Nem tudom, mi lett volna ezzel az Alfréddal, ha a Kató nem karolja fel. Ha Amerikában történik mindez, már tele lennének vele a lapok. Írnák: »Egy kis eldugott helyen él Tüske Kató, a könyörületes mintaképe. Leánykorában egy izgága, bővérű férfi megerőszakolta. Megcsúfolta a világ előtt, kigúnyolta a Hegy előtt. Később ez a férfi elűzte a saját feleségét, a saját nagyfiát. Megtaposott mindenkit, akit, lehetett. De közben fordult a sors. Dörgös Alfréd vénségére megbetegedett, magára maradt, mint az ujjam, és most a megerőszakolt Tüske Kató gondozza, ápolja, menti meg a biztos pusztulástól.«

Igen, valami ilyesformát írnának. Filmet készítenének a történetéből. Még tán szekta is alakulna, a Tüske Katót választva védőszentjéül. De itt, nálunk, a Hegyen, mindez szinte természetes. Jómagam lettem arról, hogy fennakadnak apróságokon. Mostanság, naponta négyszer végigjárom a Hegyet. Megtehetném hatszor is. Minek? A pusztulás látványából négy jóllakás untig elég.”

Fejős:

„A Hegy sorvad, töpörödik, aszalódik, satnyul. Mint a barackfa, amelyikből elfolyik az erő. Erre nem találtak ki igazi permetet. A téeszcsés szőlőben volt egy priccsem is, és ott legalább a kutyám, a Fakó társalgott velem. Tudatta, ha méhet fogott, ha melege volt. Vakkantott, amikor reggel először bóklásztam elő. Ha ételt adtam neki, hálásan megnyalta a kezem. Csak azt kívánom, én múljak el előbb. Kutyának inkább akad új gazdája, mint

embernek gondozója. Nem mindenki olyan szerencsés, mint a Dörgős, nincs még egy olyan jóra való asszony, mint a Kató.”

...

...

Fejős:

„Lassan másfél éve már, hogy a Katinka szinte teljesen elköltözött. A saját házát a Julikának szánta, szép bútorral, rugós sezlonnal, fotelekkel, mindennel, ami a jóléthez kell. Eleinte naponta visszajárt, söpört, tisztogatott, a kertben kapirgált. Azután már csak hetente egyszer, kétszer nézett haza. Most viszont vagy két hete az ajtót se nyitotta ki. Berozsdáll lassan a zár. Ha ideugrik rövid időre, inkább csak az udvaron irtja szorgalmasan a gatz, mert az ágaskodó gyomok, zörgő virágkórók, terpeszkező lapulevelek egy porta elüresedésének legbiztosabb hírmondói. A Katinkával már koccintani se nagyon tudunk, mert a Dörgős házába meg, éppúgy, mint a többiek, én sem szívesen megyek.”

...

Tanító:

„Egy biztos, az Alfréd háza még sokáig hírmondója lesz a Hegynek. Kimagaslík az erdő lassan növekvő fái közül. Jelzi majd, hogy valamikor állt itt egy apró település. Az alja olyan erős terméskőből készült, hogy szétverni se lehet. És akárcsak a gazdája az embereket, a ház is lefitymálja a dühödten rohamozó orkánokat, az égből zúduló vízözönt. Körülötte mind elmállanak, szétporladnak majd a tömésfalak, de ez a ház még itt díszeleg, dacol. Bár az is lehet, hogy a Dörgős még a házat is túléli. Mást már ötször is elemésztett volna a kór, ő még elücsörög az ágy szélén, nyaranta még az udvarra is kívánszorog. Kukoricát morzsol, kisbaltával fát hasogat, újabban a füles kötésre is rászokott.”

Dörgős:

„Amikor bent voltam a kórházban, a röntgenorvos nem akart hinni a szemének. Háromszor is visszahívott. Később tudtam meg, azon csodálkozott, hogy attól a daganattól, ami a medencémben nőtt, még egyáltalán járni tudok. De bárcsak kerültem volna el a doktorokat messziről! Megműtöttek, azután addig injekcióztak, addig mérgezték, törték a csontomat, míg aztán tényleg lebénuultam.”

...

...

Kató:

„Én is sokszor kérdezem magamtól: Miért vagyok itt? Miért? Tényleg azért, mert Dörgős Árpádnénak hívnak, és papír szerint a menyem vagyok? De hát a fiával, az Árpival hivatalosan nem élünk együtt egy teljes napot. A hegyiek se szóltak volna meg, hiszen ők maguk mondják, mondták, hogy a Dörgősnek, akinek csak egy istene volt, saját maga, aki elüldözte maga mellől feleségét,

gyerekét, aki negyvennégyben ocsmányul letépert, megerőszakolt, én semmivel nem tartozok, az én segítségemre semmiféle jogot nem formálhatott.

Hát akkor miért vagyok itt, miért? Kérdezem én is gyakorta. De még magamnak is nehezen vallom be: az önzés hozott ide. Nem a Dörgős öröksége utáni kapaszkodás, mint ahogy Zsöndöcsné híreszteli. Nem is az, hogy szentnek higgyenek, dehogy.

Az én önzésem az volt, hogy míg a Dörgöst gondozom, veszekszek vele, főzök, szőlőt kapálok, büdös ruhákat mosok, addig nem a Julka miatt aggódok.

Addig nem feszít kínteresztre a magány.

Addig úgy érzem, szükség van rám, tartozok valahová.”

...

...

Kató:

„A múlt nyáron bementem a Julka elé a városig. Szép volt, egészséges, üde. Mintha magamat láttam volna fiatalon. Csak neki az arcán nyugalom, a szemében jókedv, boldogság lakott, ez a kettő nekem ritkán, nagyon ritkán jutott. Segítkezett a Szőlősben, a konyhában, az Alfrédhoz nem engedtem, őt elláttam én. Julka áradozott hogy hős vagyok, amiért felvállaltam a beteg emberért ezt az áldozatot. Leintettem, mint már annyiszor, mondtam: nem jókedvemből, nem szánalomból, kötelességből, hanem az Árpiért teszem. Sokat beszélgettünk. Az apja is gyakran szóba került, de nem tudtam neki róla újat mondani. Faggattam én is a Julkát, hogy mi van vele. Próbáltam a lelkébe nézni, de már nem ismertem úgy, mint régen, amikor elárulta egyetlen pillantása is.

Mégis megéreztem, hogy valamit mondana. Kérdeztem tőle. »Ugye nem bánt? Ugye nem kínoz?« »Dehogy! Imád, és én boldog vagyok, nála jobb férfi nem kell nekem.« »A honvágyat hogyan bírod?« »Te minden nap többször eszembe jutsz. Persze a Hegy is sokszor, és mindig megdobban a szívem, ha valahol a hírekben Magyarországról hallhatok.«

Megnyugodtam, pedig ha a szemembe nézett, meg-megrebbent a tekintete. Szerettem volna megállítani a napokat, a heteket, de nem is teltek, rohantak, egy-kettőre szeptember közepe lett. Az utolsó estén, beszélgettünk egy darabig, de aztán szóltam: feküdjünk, mert négy órakor kelünk kell, hogy elérjük a faluban a hajnali buszt. Leoltottam a villanyt, aztán egyszer csak a sötétben azt éreztem, hogy átnyúl a másik ágyból, és megfogja a kezem. »Még valamit el kell mondanom..., nem tudom, legközelebb mikor jövök.« »Legkésőbb a jövő nyáron« jelentettem ki rosszat sejtve én. »Az nem biztos, anyám. A férjem Franciaországban, egy kutatóintézetben ösztöndíjat, munkát kapott. Úgy döntöttünk, leteszem a vizsgáimat, és megyek én is vele... Ha lehet, ott maradunk... Végleg ott maradunk.«

Mit mondtam volna neki? Hogy erről szó sem lehet? Hogy hagyja ott azt, akit szeret? Hogy sehova sem mehet? Hagytam volna, hogy akárcsak engem, őt is temesse el a Hegy? Nem, megtanultam már, a Julka a saját feje után megy, ha tetszik nekem, ha nem. Így hát könnyes szemmel megszorítottam a kezét: »Vigyázz magadra, édesem!«

Másnap elkísértem Komáromba. Felült a vonatra. Itt maradt utána a magány, a reménykedés, a félelem.”

Dörgős:

„Miután elment a Juli, hetekig úgy járkált ez a Kató, mint akinek a tyúk elvitte a zsíros kenyerét. Biztos mondott neki valamit a lány. Én viszont meghagytam a Julikának, ha ahhoz van kedve, rúgja ki a kocsma oldalát, ha nem tetszik a férje, keressen helyette másikat. Élje világát, csak azt ne felejtse, egy fontos dolga van: szüljön nekem öt unokát.”

Fejős:

„Nyolcvanhét évemmel én vagyok a legidősebb a Hegyen. Régen azt hittem, a hosszú élet az Úr ajándéka. Most már tudom, hogy az élet büntetése.”

...

...

Fiú

Kéthetenként végigjárom a Hegyet. Úgy érzem, várják mind az öten, hogy lássanak. Mindegyikük másként fogad. A Tanító cseppenként plántálgatja belém a haza szeretetét, a Hegy történetét. Örül neki, amikor azt mondom: »Mesterem.« Ő meg, ha jobb kedve van, a vállamra üt: »Fiam! Benned van minden bizodalom, remélem, mindig bölcs tanítványom maradsz.«

Dörgős Alfréd is jókedvre derül, ha egyre gyengülő szorítása után fájdalmasan megrázom a kezem. »Van még itt erő!«, dicsekszik, és az ágya fejéhez rakott légyecsapóval, azonnal bosszút áll a fürge legyeken.

Zsöndöcsné böstörködik: »Tudnám, miért lézengsz te annyit mifelénk? A halálunkat lesed?« De azért valamilyen gyümölcs vagy néha sütemény vár az asztalán.

A Fejős gyakorta sajnálkozik: »Tudod, kiskomám, sok tanya meghalt már, de a faluban mi leszünk az elsők. Ez nem maradhat nyom nélkül, meg kell, hogy tudják az emberek.« Talán majd egyszer megemlítem neki, hogy az elsőség még ebben sem sikerült. Gyűrűfű már bekerült a könyvekbe, s azóta is csendesen kihalt jó pár kis település.

Csak a Kató nem beszél az elmúlásról. Ha kis ideje van, leültet és árad belőle a szó. Saját sorsát beszéli, nem a Hegyét, és gondolom, azt sorolja napközben magának is.

...

...

Kató:

„Amikor utoljára itthon járt, már terhes volt a Julka. Nem vettem észre, csak annyit, hogy kissé asszonyosabb, gömbölyűbb. S ő, nem akart még ezzel is idegesíteni. Az unokát, mert már megszületett, Katerinnak hívják, azt hiszem, ez valami olyasfélét jelent, mint a Kató. Megkapták a franciáknál a letelepedési engedélyt, a lakást úgy bérlik, van benne három nagy szoba. A vejem fényképe egy újságban is megjelent, valami találmánya van. A lányom minden levelében kéri: látogassam meg őket, míg ők nem tudnak jönni a picit, és egyéb dolgok miatt. Azt írta, van hely náluk, elintézik a papírokat, akár végleg is ott maradhatok. De hát hogy is mehetnék, amikor az após magatehetetlen beteg. És különben is, nem tudom, hogy valamikor elenged-e még innét engem a Hegy.”

...

...

Alig több mint harminc éve éltek itt még százhuszan. Mostanra öt ember maradt. Az elhagyatottság, a magány kézzel tapintható. Öt öregért már nem jön fel a busz, ötnek nincs bolt, kocsmá, iskola, ötnek nem fúrnak új kutat, nem aszfaltozzák újból az utat, nem javíttatják meg a temetőkaput. Öt ember már nem falu, még csak nem is tanya. Az öt emberrel szemben már csak a halálnak van kötelessége. Az jár majd ismerősként ide.

Ma azért megcsillant a reménysugár. Délután szembejött velem egy csoport. A Pozsgai Béla – aki az lhászék házáat vette meg – rám köszönt. Újságolta: megkötötték az üzletet, eladta a víkendházát, mert neki nem jut már rá idő. A főiskoláról vette meg egy tanár, be is mutatta rögtön. Barátságos, szimpatikus férfinak látszott, és vele tartott még két jó barátja, akik kórusban áradoztak, hogy magával ragadta őket a Hegy, a nyugalom, a csend, a tisztaság, az erdő közelsége, a város távolsága, a sok mezei virág, a partoldalban a rókavár. Azt kérdezték, van-e itt még eladó porta, mert az iskola után szívesen pihennének itt hétvégeken...

VÉGE